

OSMANLIDA ÖLÜM CEZASI VERİLEN ZİNA, HIRSIZLIK, ÖLDÜRME VE YARALAMA SUÇLARI*

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet KOÇ**

Özet: İslam ceza hukukunun tatbikatını büyük ölçüde gördüğümüz Osmanlı ceza hukukunda suçlar, işledikleri suçun cezai yaptırımını çekmek zorundadır. İslam ceza hukukunda suçlar had, kısas ve ta'zir suçları şeklinde genel olarak üç kısma ayrılır. Had, kısas suçları ve cezaları naslar tarafından belirlenmiştir. Ta'zir suçları ve cezaları ise yetkili hukuki otorite (devlet başkanı, yasama organı, yargıç) tarafından suçun ve suçlunun vasfına ve topluma etkisine göre belirlenmektedir. Ayrıca had ve kısas suçlarının unsur ve ispat şartlarında eksiklik olursa had ve kısas cezaları düşer, yargıç ona da ta'zir cezası verebilir. Osmanlı ceza hukukunda dayak, sürgün, hapis vb. ta'zir cezaları yanında daha ağır ta'zir cezası olan ölüm cezası da uygulanmaktadır. Bu ceza çoğunlukla suçun teker-rür ve itiyad haline gelmesi halinde uygulanır. Bu çalışmada, Osmanlı uygulamasında had suçlarından olan hırsızlık ve zina suçları ile kısas suçlarına uygulanan ölüm cezası örneklerini incelemeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Hırsızlık, Zina, Kısas, Ta'zir, Ölüm Cezası.

Received Capital Punishment In The Ottoman For Adultery, Theft, Murder Or Injury Crimes

Abstract: In the Ottoman criminal law that employed Islamic criminal law to a large extent, criminals that corresponded to their crime. In Islamic criminal law, crimes usually include three types as *hadd*, *qisas* and *ta'zir* crimes. The crimes and punishments of *hadd-qisas* are determined by their doctrines. The crimes and punishments of *ta'zir* are determined based on the nature of the crime and the perpetrator by the corresponding and impact on society legal authority (president, legislative body, judge). Additionally, the understanding that the elemental and evidential clauses of *hadd* and *qisas* crimes are incomplete, *hadd* and *qisas* punishments could be issued by judges. While there were *ta'zir* punishments in the Ottoman criminal law that may be considered mild such as beating, exile and imprisonment, there were also harsher *ta'zir* crimes capital punishment. This punishment is usually practiced in the case that the crime turns into a pattern and habit. In this study, we aim to examine the capital punishment cases that were employed in the Ottoman legal practice against the hadd crimes of theft and fornication, as well as *qisas* crimes.

Keywords: Ottoman Empire, Theft, Fornication, Qisas, Ta'zir, Capital Punishment.

* Bu makale, tarafımızca hazırlanan "Osmanlı Hukukunda Ta'zir Suç ve Cezaları" isimli doktora tezinden istifade edilerek yazılmıştır.

** Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi İslam Hukuku Anabilim Dalı, mehkoc06@hotmail.com

GİRİŞ

Ölüm (siyaseten katl) cezası terimini açıklamadan önce İslam ceza hukukundaki suç çeşitlerinden kısaca bahsedelim. Klasik fıkıh kitaplarında suçlar, unsurları, cezalandırılabilme şartları, yaptırımın türü ve miktarı Şâri' (Allah ve Peygamberi) tarafından belirlenmiş olup olmadığı ve suçun çeşidini de dikkate alan had, kısas ve ta'zîr suçları ve cezaları şeklinde tasnif edilmektedir.¹

Had suçlarının biri geniş diğeri dar olmak üzere iki farklı tanımı bulunmaktadır. Geniş anlamıyla had suçları, cezası Şâri' tarafından belirlenmiş suçlardır. Bu tanıma göre had suçlarının kapsamına dar anlamda had suçları girdiği gibi, kısas suçları da girmektedir. Çünkü kısas suçlarının cezası da Şâri' tarafından belirlenmiştir. Dar anlamda had suçları ise cezası Şâri' tarafından belirlenen ve Allah haklarına (topluma) yönelik olan suçlardır.² Kamu maslahatını ilgilendiren, kamu düzenini koruyan ve gerçekleştiren her ceza, İslam hukukunda Allah (toplum) hakkıdır. Haddin Allah (toplum) hakkı oluşunun anlamı, bu cezaların, devlet, kişiler ve toplum tarafından düşürülmesinin, affının, azaltılması ve değiştirilmesinin mümkün olmamasıdır. Had suçlarını en geniş çerçeveden ele alanlar bunların sayısını yedi olarak belirlerler. Bunlar zina, kazf, içki içmek, hırsızlık, hırâbe, irtidat ve isyan (bağy)dır.³

Kısas suçu, şahısların hayat ve vücut bütünlüğüne karşı yapılan haksız saldırdır. Bu suçlar kasten işlenirse öngörülen asli ceza kısastır ve bu Şâri' tarafından belirlenmiştir.⁴ Kısas, kasten öldürdüğü insana karşılık failin öldürülmesini, kasten işlediği yaralama sonucu mağdurda bedeni-fiziki zarar meydana getiren kimsenin benzeri şekilde cezalandırılmasını ifade eder.⁵ Maktulün velisi kısastan vazgeçerse kısas cezası düşer, talep halinde uzlaşma bedeli veya diyete hükmedilir.⁶ Diyet belirli suçların işlenmesinden dolayı mağdura veya mağdur yakınlarına tazminat olarak verilmesi gereken bedeldir.⁷

1 Serahsî, *el-Mebsût*, IX, 36; Zeylâ'i, *Tebyinü'l-hakâik*, III, 163; Aynî, *el-Binâye fi*, VI, 190; İbn Âbidin, *Reddül-muhtâr*, VI, 3-5; Bardakoğlu, "Ceza", *DİA*, VII, 473; Avcı, *Osmanlı Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 35.

2 Aydın, *Türk Hukuk Tarihi*, s. 158; Avcı, *Osmanlı Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 35; Had suçlarının tarifleri için bk. Ebû Zeyd, *el-Hudûd ve't-Ta'zîrât 'inde İbni'l-Kayyim*, s. 23; Behnesî, *el-Ukûbe fi fikhî'l-İslâmî*, s. 124; Âmir, *et-Ta'zîr fiş-Şerîati'l-İslâmiyye*, s. 13; Avvâ, *fi Usûli'n-nizâmî'l-cinâiyi'l-İslâmî*, s.151.

3 Udeh, *et-Teşriü'l-cinâiyi'l-İslâmî mukârinen bi'l-kânûni'l vad'i*, I, 105-106.

4 Bakara, 2/178; Mâide, 5/45.

5 Ömer Hilmi Efendi, *Mi'yar-ı Adalet*, s. 4, Mesele. 15; Bilmen, *Hukuk-ı İslâmiyye*, III, s. 18; Dağcı, "Kısas", *DİA*, XXV, 488; Köse, "Osmanlıda Şer'i Cezalar", *İslâmiyat*, II/4, s. 24; *el-Mevsûatü'l-fikhîyye*, "Kısas", XXXIII, 259.

6 Bakara, 2/178.

7 Bilmen, *Hukuk-ı İslâmiyye*, III, 12.

Klasik Hanefî fıkıh kitaplarında can dokunulmazlığına karşı işlenen suçlar en geniş haliyle, kasten (amden) katl, şibhi amd (kast/taksir kombinasyonu) katl, hataen (taksirle) katl, hata benzeri katl, tessebbüben katl olmak üzere beş kısımda incelenir.⁸ Vücut bütünlüğüne karşı işlenen suçlar (cinâyat fimâ dûne'n-nefs) ise, katl dışındaki yaralamaları ifade eder.⁹

Ta'zîr suçları, Şâri' tarafından hakkında belirlenmiş bir ceza müeyyidesi olmayan, had ve kısas suçları dışında kalan, miktarı ve uygulaması yasama organına veya belli ölçüler dahilinde takdiri hakime bırakılmış Allah veya kul hakkını ihlal eden (topluma, kişilere ve devlete karşı işlenen suçlara) hukuka aykırı fiillere denir.¹⁰ Ta'zîr suçlarını tek tek saymak mümkün değildir. Çünkü zamanla yeni suç tipleri ortaya çıkmaktadır. Ta'zîr cezası gerektiren suçların genel kabul gören bir sayımı olmamakla birlikte devlete, topluma ve kişilere karşı tazir suçları şeklindeki üçlü tasnifin¹¹ yanı sıra masiyetin (günah)¹² büyüklüğü, suçun kapsamı ve mağdurları, suçun alanı (korunan hukuki yarar), suçun işleniş biçimi ve verilen cezanın asli olup olmaması açılarından farklı tasnifler yapılmaktadır.¹³

Ta'zir cezasının, hakkında had ve kısas yaptırımını belirlenmeyen suçlara uygulanmasının yanı sıra toplumun menfaati gereği had ve kısas cezalarına ilave olarak ta uygulanacağına cevazı yönünde fakihler görüş bildirmektedir.¹⁴ Ayrıca had ve kısas suçlarının unsurlarında ve ispat şartlarındaki eksikliklerden dolayı had ve kısas cezalarını uygulama imkanının olmadığı durumlarda da ta'zir cezaları uygulanabilir.¹⁵ Suçlulara dayak, hapis, sürgün, mali cezalar ve ölüm (siyaseten katl) cezası gibi farklı ta'zir cezaları uygulanır.¹⁶

8 Serahsî, *el-Mebsût*, XXVI, 60; Kâsânî, *Bedâ'î'us-sanâi'*, VI, 98; Merğînânî, *el-Hidâye*, II, 443; Molla Hüsrev, *Dürerü'l-hükkâm*, III, 88; Halebi, *Mülteka'l-Ebhur*, II, 282-284; Ömer Hilmi Efendi, *Mi'yar-ı Adalet*, s. 5, Mesele. 14; Bilmen, *Hukuk-ı İslâmiyye*, III, 28-29.

9 Ömer Hilmi Efendi, *Mi'yar-ı Adalet*, s. 60, Mesele. 186; Bilmen, *Hukuk-ı İslâmiyye*, III, 31-32.

10 Udeh, *et-Teşriü'l-cinâiyyi*, I, 126; Bilmen, *Hukuk-ı İslâmiyye*, III, 24; Başoğlu, "Ta'zîr", *DİA*, XL, 198; Boyunkalın, "Suç", *DİA*, XXXVII, 454; *el-Mevsûatü'l-fıkhiyye*, "Cinâyet", XII, 254.

11 Âmir, *et-Ta'zîr*, s. 57-58; Avcı, *Türk Hukuk Tarihi*, 192-193.

12 Fakihlerin üzerinde icma ettikleri masiyet tanımı şöyledir. Masiyet, vacibin terki ve haram kılınan şeyin yapılmasıdır. Bu fiiller hakkında belirlenen bir ceza yaptırımını yoksa bunlara ta'zir cezası uygulanır. Zekat vermemek, gücü olduğu halde borcu ödememek, emaneti teslim etmemek ve satıcının malının kusurunu saklaması vacibin terkine örnektir. Nisaba ulaşmayan ve koruma altında olmayan malı çalmak, yabancı kadını öpmek veya o kadınla halvet halinde bulunmak, ribacılık yapmak ve yalancı şahitlik yapmak haram kılınan şeyleri yapmaya örnektir. *el-Mevsûatü'l-fıkhiyye*, "Ta'zîr", XII, 259; Âmir, *et-Ta'zîr*, s. 74.

13 Başoğlu, "Ta'zîr", *DİA*, XL, 199.

14 *el-Mevsûatü'l-fıkhiyye*, "Ta'zîr", XII, 258; Âmir, *et-Ta'zîr*, s. 54-55.

15 Âmir, *et-Ta'zîr*, s. 164.

16 Başoğlu, "Ta'zîr", *DİA*, XL, 200-201.

Ta'zir cezaları ve miktarları belirlenirken suçun, suçlunun vasfı ve suçta etkili olan haller dikkate alınır. İşlenen suçun hafif veya ağır olması, uygulanacak ta'zir cezasının türü ve miktarını etkiler.¹⁷ Aynı şekilde suçlunun vasfı da ta'zir cezasının türünü ve miktarını belirlemede önemli sebeplerden biridir. Örneğin suçlunun örnek bir şahsiyet olması, kamu görevlisi olması cezada ağırlatıcı sebep, suçlunun yaşlı, hasta veya sakat olması da cezada hafifletici sebep olabilir.¹⁸

“Suçun daha ağır veya daha hafif cezalandırılabilmesine imkan tanıyan ve suçun temel şekline ilave unsurlara nitelikli haller denir.”¹⁹ Suçun daha ağır cezalandırılmasında tekerrür ve itiyad kavramları öne çıkmaktadır. “Bir suçun mahkumiyetten sonra tekrar işlenmesine tekerrür, ikinci mahkumiyetten sonra tekrar işlenmesine itiyad denir.”²⁰ Örneğin toplumda iyi olarak bilinen kişinin ilk defa suç işlemesi halinde ona en hafif ta'zir yaptırımlarından olan ilam²¹ veya vaaz²² uygulanır. Ancak suçu ilk defa değil tekrar tekrar işleyen suçluya daha ağır ceza olan dayak veya hakimin uygun göreceği başka bir ta'zir cezası uygulanabilir.²³

Siyaset²⁴ ve siyaset-i şer'iyye kavramları örfi hukuk²⁵ kavramı ile bağlantılıdır.

17 Âmir, *et-Ta'zir*, s. 497.

18 Avcı, *Osmanlı Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 253-264.

19 Avcı, *Osmanlı Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 227.

20 Avcı, *Osmanlı Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 230.

21 Klasik kaynaklarda bu türe giren uyarı tasviri olarak anlatılmaktadır. Buna göre mücerred ilam veya tenbih, hakimin suçlu kişiye “Sen şöyle şöyle yapmışsın, bundan sonra öyle bir şey yapma” diyerek uyarıda bulunması şeklinde olur. Bu uyarı; ilk defa basit suç işleyen kişiye hatası hatırlatılarak bir daha yapmaması konusunda biraz da sert şekilde uyarılması/azarlanması şeklinde olur. Hakim bu uyarıyı göndereceği bir elçi vasıtasıyla da yaptırabilir. Kâsânî, *Bedâ'ü's-sanâi*, V, 64; Zeyla'î, *Tebyînü'l-hakâik*, III, 208; Molla Hüsrev, *Dürerü'l-hükkâm*, II, 75; İbn Nüceym, *el-Bahrü'r-râik*, V, 33; İbn Âbidîn, *Reddü'l-muhtâr*, III, 184; Bilmen, *Hukuk-ı İslâmiyye*, III, 306; Âmir, *et-Ta'zir*, s. 437.

22 Cahillik ve gafletten dolayı ilk defa suç işleyen kişiye nasihatte öğütte bulunulması şeklinde olur. “Baş kall dırmasından endişe ettiğiniz kadınlara öğüt verin” ayetini fakihler öğütün ta'zir çeşitlerinden bir olduğuna delil gösterirler. Âmir, *et-Ta'zir*, s. 440.

23 Âmir, *et-Ta'zir*, s. 501.

24 “Sözlükte “bir nesneyi düzgün ve iyi durumda bulunması için özenle gözetip korumak; hayvanı ehlileştirme, atı terbiye etmek” gibi anlamlara gelen siyaset “toplumun işlerini üzerine alma, yürütme, yönetme işi, insan topluluklarını yönetme şeklinde tanımlanır. Fıkıh literatüründe, kamu otoritesinin dinin genel ilkelerine ters düşmeyecek düzenlemeler ve uygulamalar yapması da çoğu zaman siyaset kelimesiyle ifade edilir.” Köse, “Siyaset”, *DİA*, XXXVII, 294. “İslam ceza hukukunda özellikle ağırlatıcı sebepleri ifade etmek üzere siyaset kelimesi kullanılmaktadır.” Avcı, *Osmanlı Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 227.

25 İslam hukukunun fer'i delillerinden biri olarak kabul edilen örfün, şer'i hükümlere aykırı olmamak şartıyla bir hüküm kaynağı olarak kullanılmasına fıkıh usulcülerini müsaade etmiştir. İslam hukukunun tâli kaynakları kullanılarak ve örf-âdet kaideleri esas alınarak, ister ülüemr, isterse müctehid hukukçular tarafından ortaya konan hukuki hükümlerin hepsine âdet hukuku veya örfi hukuk denmektedir. Osmanlı hukukunda örfi hukuk tabiri kullanıldığında ise fıkıh usulünde tarif edilen manasıyla yakından ilgisi olmakla beraber ilk bakışta isminin hatıra getirdiği gibi bir örf ve âdet hukuku anlaşılmalıdır. İnalıcık, *Osmanlı'da Devlet Hukuk Adalet*, s. 27. Örfi hukuk denildiğinde, İslam hukukunun devlete tanıdığı olduğu yasama yetkisine

Hatta Osmanlıdaki örfî hukuk²⁶ kavramı İslam hukukundaki “Siyâset-i şer’iyye” kavramıyla hemen hemen aynı anlamda kullanılmaktadır.²⁷ Siyaset-i şer’iyye ile ilgili farklı tanımlar yapılmaktadır. Bunlardan birine göre siyaset-i şer’iyye “ağır-laştırılmış şer” veya “şer’î hükmü bulunan bir suçun cezasını fesadı ortadan kaldırmak amacıyla ağırlaştırmak” anlamında kullanılmaktadır.²⁸

“Siyaset-i şer’iyyenin maslahatı mürsele, istihsan sedd-i zeria gibi fıkıh usulü kurallarının birçoğu ile sıkı bir bağının olması yanında onun daha dar ve özel bir kullanımı da cezaların ağırlaştırılması anlamında kullanılmasıdır. Bazı İslam hukukçuları siyaset-i şer’iyyeyi yalnızca cezalar, tedbir ve yasaklar alanıyla sınırlamaktadır. Ceza alanındaki kullanımını da yalnız ağırlaştırma ve şiddetlendirme üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu ağırlaştırma için “siyaseten” ifadesi kullanılır.”²⁹ Siyaset-i şer’iyye ceza hukuku kavramlarından biridir denilebilir.

Ta’zîren (siyaseten) katl, had ve kısas cezası olmaksızın yetkili otoritenin suçluya idam kararı (ölüm cezası) vermesidir. Ta’zîren katl, genellikle suç işlemeyi tekrerrür ve itiyad haline getiren, başka bir şekilde suç işlemekten alikonulamayan veya eylemleri kamu düzeni için tehdit oluşturan ve ıslahî kabil olmayan suçlulara uygulanır.³⁰

Cumhuru fukaha “siyaseten katl” yoluyla cezalandırmanın caiz olduğu görülmüştür.³¹ Hanefî kaynaklarında “ta’zîren katl” terimine rastlanmaz. Onlar aynı anlama gelen “siyaseten katl” ifadesini kullanırlar.³² Hanefî kaynaklarında “siyaseten katl” kelimesini bilindiği kadarı ile ilk defa Serahsî (v.483/1040) kullanılmaktadır.³³

bağlı olarak geliştirilen kanun hukuku anlaşılmalıdır. Köse, “Osmanlıda Şer’î Cezalar”, *İslâmiyat*, II/4, s. 27; Koşum, “Osmanlı Örfî Hukukunun İslam Hukukundaki Temelleri”, *SÜİFD*, sy. 17, s. 146.

26 Osmanlı hukukunda örfî hukuk denince ülümlere tanınan sınırlı yasama yetkisi çerçevesinde, mütehasıs İslam hukukçularının icthad ve fetvalarına da başvurularak ortaya konan hukukî hükümler akla gelmelidir. Akgündüz, *Osmanlı Kânunnâmeleri ve Hukûkî Tahlilleri*, I, 51. İslam hukukunun, nassın ayrıntılı şekilde düzenlemediği sahalarda devlet başkanına belirli bir takdir hakkı sunmasından dolayı Osmanlı padişahlarına da örfî hukuk alanında tasarruf zemini oluşmuştur. Akman, “Örf”, *DİA*, XXXIV, 93. Örfî hukuk şer’î hukukun bir kısım hükümlerini kaldırmak veya değiştirmek iddiasıyla ortaya çıkmış değildir. Aksine şer’î hukukun tanıdığı yetki çerçevesinde veya bu hukukun düzenlenmemiş olduğu alanlarda hüküm koyması söz konusudur. Aydın, *Türk Hukuk Tarihi*, s. 72.

27 Aslan, “Klasik Dönem Ceza Kanunnâmeleri Bağlamında Osmanlı Hukukunun Şer’îliği Üzerine”, *ÇÜİFD*, III/2, s. 24; Koşum, “Osmanlı Örfî Hukukunun İslam Hukukundaki Temelleri”, *SÜİFD*, sy. 17, s. 157.

28 Apaydın, “Siyaset-i Şer’iyye”, *DİA*, XXXVII, 300.

29 Koşum, *İslam Hukukunda Cezayı Ağırlaştırıcı Nedenler*, s. 45.

30 Bilmen, *Hukuk-ı İslâmiyye*, III, 309.

31 Âmir, *et-Ta’zîr*, s. 323.

32 Merğînânî, *el-Hidâye*, II, 391; Molla Hüsrev, *Dürerü’l-hükkâm*, II, 66; İbn Âbidîn, *Reddül-muhtâr*, VI, 38; Koşum, *İslam Hukukunda Cezayı Ağırlaştırıcı Nedenler*, s. 190.

33 Serahsî, *el-Mebsût*, IX, 159.

1. HAD SUÇLARI VE CEZALARI

Fıkıh mezheplerine göre ayrıntıda görüş farklılıkları bulunsa da İslâm hukuk literatüründe had ile genelde Allah hakkı yani toplum hakkı olarak yerine getirilmesi gerekli olan miktar ve türü naslarla belirlenmiş cezaî müeyyideler kastedilir. Hâkim, bu cezalar yerine başka cezalar veremeyeceği gibi, belirli miktardan az veya daha fazla da veremez.³⁴ Bu cezaî müeyyideleri gerektiren suçlara had suçları (cerâimü'l-hudûd), bazen de mecaz olarak had/hadler denilir.³⁵

Had suçlarını en geniş çerçeveden ele alanlar yedi adet had suçu sayarlar; zina, zina iftirası (kazf), içki içmek, hırsızlık, yağma-yol kesme (hırâbe), irtidat ve isyan (bağy).³⁶ Bazıları isyan suçunu çıkarıp bu suçları altıya indirirken,³⁷ irtidat suçunu çıkarıp beşe indirenler,³⁸ şarap içme-sarhoşluk suçunu da çıkarıp dörde indirenler de vardır.³⁹

Had suçlarının unsurları ve cezalandırılabilme şartları oluştuğunda had cezaları uygulanır. Bu unsurlar oluşmadığında veya suçun ispatında eksiklik veya şüphe bulunmasında ise suçluya had cezası yerine ta'zir cezası uygulanır.⁴⁰

Bu araştırmada Osmanlı uygulamasında kazf ve hırâbe ile ilgili ölüm (siyaseten katl) cezası örneği bulamadığımız için; şürb, irtidat ve isyan suçlarının had suçu olup olmadığının ihtilaf konusu olduğu ve Osmanlı uygulamasında bu üç suç türü için hem had cezaları örnekleri hem de ta'zir cezaları örnekleri olduğu ve ayrı bir makale konusu olarak işlenmesinin daha doğru olacağı düşüncesiyle burada sadece Osmanlı uygulamasında örneklerini gördüğümüz hırsızlık ve zina suçu ile ilgili ölüm cezası örneklerinden bahsedeceğiz.

1.1. Hırsızlık Suçu ve Had Cezası

Hırsızlık eski Türkçe'de uğrulama,⁴¹ Arapça'da sirkat ya da serika kelimeleriyle ifade edilmiş, lügatte "başkasının malını gizlice alma, çalma"⁴² anlamında kullanılmıştır.

34 Molla Hüsrev, *Dürrü'l-hükkâm*, II, 61; Udeh, *et-Teşriü'l-cinâiyyi*, I, 548; *el-Mevsûatü'l-fıkhiyye*, "Hudûd", XVII, 133.

35 *el-Mevsûatü'l-fıkhiyye*, "Hudûd", XVII, 131; Bardakoğlu, "Had", *DİA*, XIV, 547.

36 Udeh, *et-Teşriü'l-cinâiyyi*, I, 105.

37 Sıddıkî, *el-Cerime ve'l-ukûbe fiş-şeriatil İslâmiyye*, s.15; Aydın, *Türk Hukuk Tarihi*, s. 184.

38 Kâsânî, *Bedâ'ü's-sanâ'i*, VIII, 33; Behnesî, *el-Ukûbe*, s. 80.

39 Avvâ, *fi Usûlîn-nizâmî'l-cinâiyyi'l-İslâmi*, s. 154; Avcı, *Türk Hukuk Tarihi*, s. 192.

40 *el-Mevsûatü'l-fıkhiyye*, "Hudûd", XVII, 134.

41 Bardakoğlu, "Hırsızlık", *DİA*, XVII, 385.

42 İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, s. 842; İsfehâni, *el-Müfredât*, I, 578; *el-Mevsûatü'l-fıkhiyye*, "Serika", XXIV, 292; Bilmen, *Hukuk-ı İslâmiyye*, III, 261; Bardakoğlu, "Hırsızlık", *DİA*, XVII, 385.

Klasik fıkıh literatüründe had cezası gerektiren hırsızlık, “cezaî ehliyeti haiz kimsenin nisab miktarı mütekavvim bir malı mülkiyet şüphesi bulunmaksızın kendi isteğiyle alması”⁴³ şeklinde tanımlanmaktadır. Hırsızlık suçunun kanuni unsuru ayet⁴⁴ ve hadislerle⁴⁵ belirlenmiştir. Maddi ve manevi unsurları ise aşağıda ifade edilecektir.

İslam hukukunda hırsızlık suçunun oluşması ve had cezasının uygulanması için failde, çalınan malda ve çalma fiiliyle ilgili bazı şartlar aranır. Hırsızlık suçunun oluşması için aranan şartları kısaca şöyle sıralayabiliriz.

a- Failin suç işleme kastını taşıması gerekir. Kasıt, bir kişinin bir fiili bilerek ve isteyerek işlemesi olduğundan hırsızın da eylemini böyle bir bilinç ve istekle gerçekleştirmesi, yani başkasının malını sahiplenme amacıyla almış olma şartı aranır. Dolayısıyla failin bir malı kendi malı veya mubah bir mal olduğu kanaatiyle veya kullandıktan sonra iade etme ya da tehlikeden koruma maksadıyla alması ve karinelerin de buna delalet etmesi durumunda suç meydana gelmez. Ayrıca failin kastının hukuken geçerliliği için de cezai ehliyete sahip yani akıllı ve buluğa ermiş bir kimse olması gerekir. Hırsızlık yapan gayri mümeyyiz çocuklara, akıl hastalarına cezai ehliyetleri tam olmadığı için had cezası yerine eğitici güvenlik tedbiri uygulanır. Hırsızlığın ikrah, tehdit tesiriyle veya zor durumda bırakacak açlık ve susuzluk gibi etkenlerle işlenmesi halinde kasıt unsuru veya hukuka aykırılık tam gerçekleşmemiş sayılır.⁴⁶ Zaruret suçun manevi unsuru ile ilgili değil, kusurluluğu kaldıran bir haldir, yani zaruret halindeki kişi kasten suç işler ama cezalandırılmaz.⁴⁷

b- Hırsızlığa konu malın belirli bir değerinde olması gerekir. Buna çalınan malın nisabı denir. Bu nisap miktarında fukaha ihtilaf etmiştir. Hasan el-Basrî ve Hariciler, hırsızın elinin kesilmesini emreden ayette nisap miktarından bahsedilmediğini söyleyerek çalınan malın belirli bir değerinde olmasını gerekli görmezler. Ancak dört mezhep imamı hırsızlık suçunun cezalandırılabilmesi için

43 Kudûri, *el-Muhtasar*, s. 201; İsfehâni, *el-Müfredât*, I, 578; Zeylaî, *Tebyîniü'l-hakâik*, III, 211; Aynî, *el-Binâye*, VI, 374; Molla Hüseyin, *Dürrü'l-hükkâm*, II, 77; İbn Nüceym, *el-Bahrü'r-râik*, V, 54; *el-Mevsûatü'l-fikhiyye*, “Serika”, XXIV, 292; Bilmen, *Hukuk-ı İslâmiyye*, III, 261; Bardakoğlu, “Hırsızlık”, *DİA*, XVII, 385.

44 Mâide, 5/18.

45 Buhârî, *el-Câmi'ü's-sahih*, “Hudûd”, 11-12; Ebû Dâvûd, *es-Sünen*, “Hudûd”, 15.

46 Merğînânî, *el-Hidâye*, I, 408; Halebî, *Mülteka'l-Ebhur*, I, 344; İbn Ferhûn, *Tebseratü'l-hükkâm*, II, 191; Udeh, *et-Teşriü'l-cinâiyyi*, I, 542; *el-Mevsûatü'l-fikhiyye*, “Serika”, XXIV, 293; Bardakoğlu, “Hırsızlık”, *DİA*, XVII, 386; Avcı, *Osmanlı Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 370.

47 Avcı, *Osmanlı Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 142

nisap ararlar. Bu nisap değerini Hanefiler o günün şartlarında on dirhem olarak belirlemişlerdir.⁴⁸ Mâlikî, Şâfiî ve Hanbelîlere göre ise üç dirhem veya dinarın dörtte biri⁴⁹dir.⁵⁰

c- Alınan malın koruma (hırsız) altında olması gerekir. Korumanın şekli ile ilgili farklı görüşler olsa da dört mezhep imamı ve Zeydî fakihler hırsızlığa konu malın çalma esnasında korunmuş olması gerektiğini aksi takdirde el kesme cezasının verilemeyeceğini söylerler. Zâhirîler ise koruma şartı olmaksızın malın çalınmasının el kesme cezasının verilmesi için yeterli olduğu görüşündedirler.⁵¹

d- Çalınan malın eylem esnasında başkasının mülkiyetinde olması gerekir. Çalınan malda, hırsızın lehine mülkiyet şüphesi olması halinde alana had cezası uygulanamaz. Bundan dolayı ortak malda gerçekleşen hırsızlık, ebeveynin çocuklarından, çocukların ebeveyninden, karı kocanın birbirinden ve kölenin efendisinden almasıyla oluşan hırsızlıklarda had cezası uygulanamaz. Çünkü bu tür yakınlar arasında malın korunmasına dair tedbirleri uygulamak zordur. Devlet hazinesine ait bir mala karşı yapılan hırsızlığa had cezasının uygulanamayacağını söyleyenler, hırsızın da bu kamu malında hissesi bulunduğu noktasından hareket ederler.⁵²

e- Malın bulunduğu yerden gizlice alınmış olması gerekir. Bu şart hırsızlık suçunu benzeri eylemlerden ayıran bir özelliktir. Mesela bir malı alenen ve zorla almak gasp suçudur, emanet olarak elde bulunan malı asıl sahibine geri vermemek hırsızlık suçu değildir.⁵³ Hırsızlık suçu ikrar ve beyyine (iki şahit) ile sabit olur.⁵⁴ El kesme cezasının yerine getirilmesi malı çalınan kişinin cezanın infazı yönünde bir talebinin olmasıyla mümkün olur. Böyle bir talep olmazsa had cezası uygulanmaz.⁵⁵

Bütün şartlarıyla yerine gelmiş bir hırsızlık suçunun cezası “ *hırsızlık eden erkek ve kadının, yaptıklarına karşılık bir ceza ve Allah’tan bir ibret olmak üzere el-*

48 Merğînâni, *el-Hidâye*, I, 408; “*El, 1 dinar veya 10 dirhem miktarı olan hırsızlıkta kesilir*” Ebu Dâvûd, “*Hudûd*”, 12; Tirmizî, *el-Câmi’u’s-sahîh*, “*Hudûd*”, 16.

49 “*Hz. Peygamber, değeri 3 dirhem tutan bir kalkan sebebiyle hırsızın elini kestirdi*” Müslim, *el-Câmi’u’s-sahîh*, “*Hudûd*”, 6.

50 Şîrâzî, *el-Mühezzeb fi fihri’l-imam eş-Şafîi*, III, 354; Sahnûn, *el-Müdevvenetü’l-kübrâ*, IV, 526; İbn Kudâme, *el-Muğni*, XII, 453; Udeh, *et-Teşri’ü’l-cinâiyyi*, II, 517-518; Behnesi, *Medhalü’l-fikhu’l-cinâi’l-İslâmî*, s. 37-38; a.mlf. *el-Cerâim fi fihri’l-İslâmî*, s. 43; Avvâ, *fi Usûli’n-nizâmi’l-cinâiyyi’l-İslâmî*, s. 219-220.

51 Behnesi, *Medhal el-fikhu’l-cinâi’l-İslâmî*, s. 34-36; Avvâ, *fi Usûli’n-nizâmi’l-cinâiyyi’l-İslâmî*, s. 217-218.

52 Geniş bilgi için bk. Kudûrî, *el-Muhtasar*, s. 202; Şîrâzî, *el-Mühezzeb*, III, 361-362; Udeh, *et-Teşri’ü’l-cinâiyyi*, II, 524-529; Avvâ, *fi Usûli’n-nizâmi’l-cinâiyyi’l-İslâmî*, s. 186; Âmir, *et-Ta’zîr*, s. 224-226; Bilmen, *Hukuk-ı İslâmiyye*, III, 267-268.

53 Kâsânî, *Bedâi’u’s-sanâi*, VII, 65; Âmir, *et-Ta’zîr*, s. 214; Bardakoğlu, “*Hırsızlık*”, *DİA*, XVII, 386.

54 *el-Mevsûatü’l-fikhiyye*, “*Serika*”, XXIV, 332.

55 Molla Hüsrev, *Dürerü’l-hükkâm*, II, 83; Halebî, *Mülteka’l-Ebhur*, I, 350.

lerini kesin”⁵⁶ ayetiyle belirlenmiştir. Hırsızlığın ilk defa yapılmasında hırsızın sağ eli kesilir.⁵⁷ Had cezasının uygulanmasından sonra ikinci defa hırsızlık suçunun oluşmasında Hanefilere göre hırsızın sol ayağı kesilir.⁵⁸ Üçüncü kez tekrar edilen hırsızlıkta ise kesme yoktur tevbe edinceye kadar hapsedilir.⁵⁹

Osmanlı dönemi fetva mecmualarında unsurları gerçekleşen hırsızlık suçuna el kesme cezasının uygulanacağı ifade edilmektedir.⁶⁰ Fatih Ceza Kanunu m.16’ya göre at çalanın eli kesilmeli, nisaba ulaşmayan tavuk, ördek, kese ve sarık gibi şeyleri çalanlara ta’zîr uygulanacağı ifade edilmektedir.⁶¹

Osmanlı uygulamasında da unsurları oluşan hırsızlık suçuna had cezasının uygulandığı görülmektedir. Ancak birçok kayıta “el kesme” ifadesi kullanılmamasının “mücibince”⁶², “şer’le hakkından geline”, “şer’le ne lazım gelirse icrâ oluna”, “şer’-i kadîm ile amel olub şer’ ile lazım geleni icrâ”, “şer’ ile lazım geleni icrâ eylesin” vb. ifadeler⁶³ kullanılarak had cezasının uygulanması istenmektedir. Bazı kayıtlarda “sağ el kesme” hükmü “...*hadden kat’-ı yed olunmasını talep ederiz dediklerinde sârik-i mezbur Ahmed’in sağ elini kat’a...*”⁶⁴ açıkça ifade edilerek bazı

56 Mâide,5/38.

57 Kudûrî, *el-Muhtasar*, s. 202; Merğînânî, *el-Hidâye*, I, 415; Halebî, *Mülteka’l-Ebhur*, I, 349; *el-Mevsûatü’l-fikhiyye*, “Serika”, XXIV, 336.

58 Kudûrî, *el-Muhtasar*, s. 202; Mâverdi, *el-Ahkâmü’s-sultâniyye*, s. 372; Halebî, *Mülteka’l-Ebhur*, I, 349; *el-Mevsûatü’l-fikhiyye*, “Serika”, XXIV, 340.

59 Merğînânî, *el-Hidâye*, I, 416; İbn Nüceym, *el-Bahrü’r-râik*, V, 68; Halebî, *Mülteka’l-Ebhur*, I, 349.

60 “Zeyd Amr’ın mekan-ı muhrezinden kıymeti nisab-ı serikaya balığ malını hufyeten ahz ve ihrac ettiği beyyine ile sabit olup ve şerait-i kat’ mevcut olup şüphe-i dârie oluncak hakimü’ş-Şer’ Zeyd’in sağ elini mafsalından kat’ ettirmeğe kadir olur mu? Cevap: Olur.” Abdurrahim Efendi, *Fetâvâ-yı Abdurrahim*, I, 126. akt. Menekşe, XVII ve XVIII Yüzyılda Osmanlı Devletinde Hırsızlık Suçu ve Cezası, s. 111.

61 Akgündüz, *Kânunnâmeler*, I, 349.

62 “Beşiktaş’ta... Pentarin v. Şamson nam Yahudî meclis-i makud-ı mezburda... her birinin vech-i muharrer üzere **makbuzların kıymetini nisâb-ı serikaya balığ olmağla sual olunup mucebi icra olunmak matlubumdur** dedikte gibbe’s-sual mezburun Mustafa ve peremeci Hüseyin ve diğer Mustafa ve bekçi Veli... müdde-i mezburun vech-i mübeyyen üzerine **menzilini basıp mahall-i muhrezinden ahz ve ihrac ettikleri eşyasını beynlerinde tevzi’ ettiklerinde zikr olunan eşya-i mesrûke kendi hisselerine düşüp vech-i muharrer üzere her birinin makbuzu nisâb-ı serikaya balığ olduğunu her biri ikrar etmeğın mucibince bade’l-hüküm... 1077/1667.” İKS, Bab Mahkemesi 3 Numaralı Sicil, s. 563.**

63 Akgündüz, *Kânunnâmeler*, III, 91; BOA.MD, d.no. 75, h.no. 636. akt. Keleş, 75 Numaralı Mühimme Defteri’nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi (s.172-331), s. 240; BOA.MD, d.no. 43, h.no. 123, akt. Sakarya, 43 Numaralı Mühimme Defteri (H.988/M.1580) Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi (s. 1-108), s. 119.

64 “Medine-i mezbur mütesellimi Yusuf Ağa b. Yahya Beğ tarafından Mehmed b. Ali mübaşeretıyla Ahmed b. Ebubekir nam sâriki meclis-i şer’a ihzar üzerine dava ve takrir-i kalam edip mezbur Ahmed’in **sirka adet-i müstemirresi olup.... meclis-i şer’de sirkatını mirâren ikrar ve itiraf edince eşya-yı mesrukeyi ashabına bade’r-red mezburun el-Hac İbrahim ve Mustafa ve Ali ve diğer Ali ve Mehmed ve Osman ve Halil ve el-Hac Yusuf vesairleri meclis-i mezburda mezbur Ahmed’in ikrarı mucibince **hadden kat’-ı yed olunmasını talep ederiz** dediklerinde sârik-i mezbur Ahmed’in mekan-ı muhrezden bi’t-tav’i sirkatını ikrar eylediği nukûd ve metâ-ı nisabı tecavüz dahi etmekle imtisalen li-emrillahi ve’-resullullahi mezbur Ahmed’in sağ**

kayıtlarda ise sağ el belirtilmeden “el kesme” hükmü verilmektedir.⁶⁵ Osmanlı uygulamasındaki bir örnekte daha önce eli kesilen hırsızın ikinci defa hırsızlık yapmasından dolayı diğer elinin veya ayağının kesilmesine hükmedilmektedir⁶⁶

1.2. Hırsızlık Suçu ve Ölüm (Siyaseten Katl) Cezası

Hırsızlık suçunun unsurlarında veya ispat şartlarında eksiklik oluştuğunda had cezası ta'zîr cezasına dönüşmektedir. Osmanlı bu tür hırsızlık suçlarına dayak, hapis, sürgün vb. yanı sıra suçun tekerrür ve itiyad haline gelmesi durumunda ölüm (siyaseten katl) cezası da uygulamaktadır.

Beşinci defa hırsızlık yapan suçlunun öldürüldüğü hadisini⁶⁷ delil alan fakihlere göre hırsızlık suçunda ikinci defa had cezası infaz edildikten sonra üçüncü hırsızlık işlenmişse itiyadi suçluluk hali (sa'y fil-ard bi'l-fesâd) gerçekleşmiş olur ve fail ta'zîren katledilebilir.⁶⁸ 16 ve 17. Yüzyıl Osmanlı şeyhülislamlarının fetva mecmualarında da tekerrür eden hırsızlık suçlarına siyaseten katl cezasının uygulanacağı ifade edilmektedir. “Eşkiyadan Zeyd bir şehre daimen gecelerde evleri açıp sirkat-i emval adeti olsa Zeyd'e ne lazım olur? Cevap: **Emr-i veliyyü'l-**

elini kat'a...1127/1715.” GŞS, d.no. 66, h.no. 338, akt. Erbilici, 1715 Tarihinde Gaziantep'te Sosyal, Siyasi ve İktisadi Yapı (66 Numaralı Ayntab Şer'iyye Sicileri Metin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi, s. 325; Diğer örnek için bk. “...mezburun dükkanının sakfını delip içinde olan eşyayı mezburayı serika etmişim... nisab-ı müteayyen olmağın mucibince mezbur Mehmed'in sağ eli kat' olunmak mucib-i şer'iyyesi olmağın... 1087/1677.” Akt. Menekşe, XVII ve XVIII Yüzyılda Osmanlı Devletinde Hırsızlık Suçu ve Cezası, s. 111.

65 “Kayseri'de Mehmed Çelebi...Seyfullah b. Ebubekir üzerine dava ve takrir-i kalam edip tarih-i kitabtan (...) mukaddem karye-i mezburade vaki menzilim içinde hıfz-ı emval içinde ma'dud olan mukaffel hücre ve mahzenim gece ile açılıp içinden bir sim kemer kuşak ve iki sim ön kuşak ...ve bunun emsali emvalim ve esbabım sirkat olunmuştu...mezbur Seyfullah cevabında meclis-i şer'de sirkati bi't-tav' ve'r-rıza lâ bi'l-ikrah ve'l-cebir iki defa ikrar ve itiraf ettikten sonra mucibiyle mezbur Seyfullah'ın **kat'-ı yedine hüküm olunup...**1058/1649.” KŞS, d.no. 57/1, h.no. 44. akt. Karaköse, 57/1 Kayseri Numaralı Şer'iyye Sicili (H.1058-1059/M. 1648-1649) Transkripsiyon ve Değerlendirme, s. 120. Diğer örnek için bk. “...ber vech-i muhar-rer serikayı tav'an ikrar edip rücu etmemekle ve şerâit-i şeria dahi bi'l-cümle mevcude olmağın mucibince müdde-i merkum Ali Ağâ'nın talebiyle mezbur Kanber kıptiye **şer'an kat'-ı yed lazım gelip...**” Debağzade Numan Efendi, Tuhfetü's-sukûk, s. 335.

66 “İstanbul kadısı suret-i sicil gönderip Kulak Hüsrev nam kimesneyi zaim-i İstanbul meclis-i şer'a getirip Çukacılar içinde açılan yahudi dükkanlarını bundan zan ederim **sabıkan dahi hırsızlıkta bulunup eli kesilmiştir** dedikte mezbur hırsızdan sual olunup ikrar eden dört kimesne idik Sultan Bayezid havlusında cem' olduk yatısı namazında çukacılar içinde bu yahudinin dükkanına girmeyi kavlı eyledik...keyfiyet-i hal mezbur hırsızdan sual olundukta burgı ile merteğin nısfına değin kestim deyi ikrar ettiğın bildirmeğın... her ne serika etti ise **şer'le eğer eli eğer ayağı (...)** kat' lazım gelirse kat' oluna deyi buyruldu.” Akt. Menekşe, XVII ve XVIII Yüzyılda Osmanlı Devletinde Hırsızlık Suçu ve Cezası, s. 112.

67 “Beşinci hırsızlığı yapanı Peygamberimiz getirdik öldürün dedi. Biz de öldürdük bir kuyuya attık.” Ebü Dâvûd, “Hudûd”, 20.

68 Serahsî, *el-Mevsûat*, IX, 166-169; Zeyla'î, *Tebyinü'l-hakâik*, III, 225; İbn Âbidîn, *Reddül-muhtâr*, VI, 107; Âmir, *et-Ta'zîr*, s. 305-306; *el-Mevsûatü'l-fıkhiyye*, “Ta'zîr”, XII, 263-264; Başoğlu, “Ta'zîr”, *DİA*, XL, 201.

emr ile katlolunur.⁶⁹ “Zeyd bir defa Amr’ın badehu Bişr’in badehu Bekir’in badehu Halid’in mekan-ı muhrezlerinden kıymetleri nisab-ı serikaya balığ her birinin şu kadar eşyalarını serika eylediği şer’an sabit olsa Zeyd’in **emr-i veliyyü’l-emr ile katli meşru mudur? Cevap: Meşrudur.**⁷⁰

Osmanlı dönemi siyasetnamelerinden Minkâri-zâde Dede Cöngi Efendi’nin siyasetnamesinde, üçüncü ve dördüncü kez hırsızlık yapanın şerrini ve zararını def etmek için padişahın siyaseten katli uygulayabileceği ifade edilmektedir.⁷¹ Benzer şekilde kanunnamelerde de tekerrür eden hırsızlık suçuna asılma cezası öngörülmektedir. Örneğin Kanuni Umumi Kanunnamesi m.37’de “...eve gireni ve birkaç kere hırsızlık eden **salb edeler.**⁷² ve II. Beyazid Umumi Kanunnamesi m.28’de “...dükkan açanı ve birkaç kez hırsızlığı zahir olmuş kimseyi **asalar**⁷³ şeklindeki hükümlerden tekrar tekrar hırsızlık yapan suçlunun asılarak katledileceği anlaşılmaktadır.

Uygulamada da hırsızlığı alışkanlık haline getiren suçlulara idam cezaları verilmektedir. Örneğin 1732 tarihli Adana mahkemesindeki bir kayıтта, hırsızlığı alışkanlık haline getiren faile idam cezası verilmektedir.⁷⁴ 1752 tarihli Antep mahkemesindeki bir kayıтта, ev ve işyerlerini soyma alışkanlığı olan suçlunun müftüden de fetva alınarak siyaseten katledilmesine hükmedilmektedir.⁷⁵

69 Minkârizâde Yahya Efendi, *Fetâvâ-yı Yahya Efendi*, s. 33;

70 Abdullah Efendi, *Behcetü’l-fetâvâ*, s. 154; Diğer örnek için bk. “Zeyd Amr ve Bekir’in esbabların serika ettiği sabit olup badehu bir iki defa serika ettiği dahi sabit olsa Zeyd siyasete müstahak olur mu? el-Cevap: Emr-i veliyyü’l-emr ile katl olunur.” *Fetâvâ-yı Sunullah*, vr. 25b. akt. Menekşe, XVII ve XVIII Yüzyılda Osmanlı Devletinde Hırsızlık Suçu ve Cezası, s. 127.

71 “Fesadı engellenemeyen hırsız üçüncü ve dördüncü defa hırsızlığa cüret etse şer ve zararını def için, padişah için siyaseten katli uygun olur.” Dede Cöngi, *Siyasetnâme*, s. 142, Madde. 44.

72 Akgündüz, *Kânunnâmeler*, IV, 301.

73 Akgündüz, *Kânunnâmeler*, II, 43.

74 “Medine-i Adana Farsak nam karye ahalisinden Hüseyin b. Halil... Yenidünya demekle meşhur Ahmed b. Abdulkerim... yirmi kuruş kıymetli **bir re’s tori bargirim merada bilâ-kayd neharen ra’y olunurken gasp ve ahz...** yine merkur Hüseyin b. Halil mezbur Ahmed mahzarında... mülküm olan **bir re’s devem dahi sirkat olunmağla...** yine Mustafa Beşe... merkur Ahmed’den dava ve takrir-i kelim edip... kırk kuruş kıymetli **bir re’s devemi işbu mezbur Ahmed gasp ve ahz edip** hatta gasbı dahi mahzar-ı müsliminde ikrar ve itiraf ets mekle... işbu Yenidünya demekle beyne’l-ahali maruf olan Ahmed b. Abdulkerim **kadimden sirkat töhmeti ile müttehemdir** bunun emsalı gasb-i emval ve leyalen ve neharen **sirkat** ve îzâ-i nâs ve ızrâr-ı ibâd etmek mezbur Ahmed’in **adet-i müstemirresi olup vücudu rûy-ı arzdan (yeryüzü) izalesi lazım...** ber mucib-i ihbar-ı müsr limin **emr-i veliyyü’l-emr ile siyaseten merkur Ahmed’in katli meşru olmağın...** 1144/1732.” AŞS, d.no. 14, s. 80-81. akt. Kankal, “Osmanlı Ceza Hukukuyla Alakalı İlginç Bir Belge” OTAM, IV, s. 201-203.

75 “Medine-i Ayıntab’da Hüseyin b. Mehmed nam kimesne meclis-i şer’a...el Hac Halil b. Mehmed nam şaki mahzarında üzerine dava ve takrir-i kelim edip tarih-i kitab gecesi kale altında vaki tütüncü dükkanımı işbu mezbur Halil açıp ve derunundan malımı sirkat eder iken ahz olunup bundan mâada mezbur Halil Hacı Muhsin oğlu Ömer’in dükkanımı refiki Culahoğlu ile açıp derunundan **malımı sirkat eylediklerinde refiki mezbur ahz ve salb olunup** kendi firar ve bade ikrar ile sabit ve Tevbe Mahallesinden es-Seyyid el Hac Mehmed’in bakkal dükkanımı açıp bakkala müteallik eşyasını sirkat edip bunlardan mâada gecelerde alet-i harp ile gezip ibadullâhın **menzilini ve dükkanlarını açıp emvalini sirkat etmek adet-i müstemirresi**

1.3. Zina Suçu ve Had Cezası

Kasten işlenilmiş gayr-ı meşru cinsel ilişki⁷⁶ olarak ta tanımlanan zinanın farklı tarifleri yapılmıştır. Hanefiler zınayı, “Ceza ehliyeti olan bir erkeğin,⁷⁷ cinsi münasebette bulunma hakkı veya şüphesi olmadan, kendisine cinsi meyil duyulan⁷⁸ ve hayatta olan bir kadınla ve onun rızasıyla⁷⁹ önden⁸⁰ (vagina) cinsi münasebette bulunmasıdır.”⁸¹ şeklinde tarif ederler.

Ebü Hanîfe ve Mâlikîler zinanın tarifine, “müslüman olma” şartını eklemişler.⁸² Şâfiîler ve Hanbelîler ise ters ilişkiyi de zina kapsamına almışlar.⁸³

Zina suçunun kanuni unsurunu bildiren ayetlerin⁸⁴ yanı sıra bu suçta had cezası uygulanabilmesi için aşağıda kısaca sayacağımız maddi ve manevi unsurların da olması gerekir:

a- Gayri meşru ilişkiye bilerek ve isteyerek (cebir ve tehdit olmaksızın) girilmesi, b- Erkeğin cinsel organının sünnette kesilen yere kadar kadının cinsel organına girmesi, c- Erkek kadın arasında nikah şüphesinin (karşı tarafı eşi zannetmesi veya aralarında nikah akdi olduğu düşüncesi) olmaması gerekir. d- Hanefîlere göre, temas önden (vagina) olmalıdır. e- Zina eyleminde tarafların erkek ve kadından oluşması gerekir.⁸⁵

olup... Kayacık Mahallesinden İmam Molla Ebu Bekir b. Mehmed... nam kimesnelerin ve sair zeyl-i rakimde muharrerü'l-esâmi ulema ve suleha meclisi şer'a hazırun olup eserü'l-istişhâd fi'l-hakika işbu mezbur el Hac Halil birkaç seneden beri ibadullâhın dükkanlarını ve menzillerini açıp sirket adet-i müstemirresi olduğundan... izalesi lazım şaki olduğu indimizde meşhuttur biz bu hususa bu vech üzere şahitleriz ve şahadet dahi ederiz deyi her biri eda-yı şahadet-i şer'iyye eyledikte hala Medine-i mezburda me'zûn bi'l-iftâ olan faziletli es-Seyyid Mehmed Efendîden sirket sabit olan zîde sârik hâkimüş şer' siyaseten katl eylemesi meşru olur mu Cevap bâ savâbında Allâh-u teâlâ a'lem olur... ber mucib-i fetva-yı şerife şaki-i mezburun emr-i veliyyü'l-emr ile katl ve tertib-i cezasına...1165/1752.” GŞS, d.no. 109, h.no. 261. akt. Karasakal, 109 Numaralı Ayntab Şer'iyye Sicilinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi (H.1165/M.1752), s. 376; Diğer örnek için bkz. GŞS, d.no. 64, h.no. 145. akt. Narinç, 64 Numaralı Gaziantep Şer'iyye Sicilinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi (H.1123-1124/ M.1711-1712), s. 120.

76 Zeyla'i, *Tebyinü'l-hakâik*, III, 175; İbn Nüceym, *el-Bahrü'r-râik*, V, 3; *el-Mevsûatü'l-fikhiyye*, “Zina”, XXIV, 19.

77 Mecnun ve küçük çocuğun cinsi münasebeti hariç tutulmaktadır. Molla Hüsrev, *Dürerü'l-hükkâm*, II, 61.

78 Şehvet uyandırmayacak kadar küçük yaştaki kız çocuğu hariç tutulmaktadır. Molla Hüsrev, *Dürerü'l-hükkâm*, II, 62.

79 İkra (zorlama) haddi düşürür. Molla Hüsrev, *Dürerü'l-hükkâm*, II, 62.

80 Livata (ters ilişki) had cezası gerektirmez; ta'zir cezası uygulanır. Merğînânî, *el-Hidâye*, I, 391.

81 Avcı, *Osmanlı Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 418.

82 Zeyla'i, *Tebyinü'l-hakâik*, IV, 4; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, s. 803; Sahnûn, *el-Müdevenetü'l-kübrâ*, IV, 484; *el-Mevsûatü'l-fikhiyye*, “İhsan”, II, 225.

83 Şirâzî, *el-Mühhezzeb*, III, 339; İbn Kudâme, *el-Muğni*, XII, 340.

84 Nur, 24/2; Nisa, 4/25.

85 Buhûti, *Keşşâfü'l-kınâ an metni'l-İknâ*, IV, 96; İbn Âbidin, *Reddül-muhtâr*, III, 141; Esen, “Zina”, *DİA*, LIV, 441; *el-Mevsûatü'l-fikhiyye*, “Zina”, XXIV, 21.

Zina suçunu diğer suçlardan ayıran en önemli özellik, suçun ispatı sırasında özel ispat şartlarının olmasıdır. Zina suçu re'sen kovuşturulur. Suçun ispatı ikrar ve dört şahitle olur. Suçun ikrarla sabit olacağı noktasında İslam hukukçuları arasında ittifak olmakla beraber, ikrarın kaç defa yapılacağı konusunda ihtilaf vardır. Mâliki ve Şafîiler'e göre tek ikrar yeterlidir.⁸⁶ Hanefî ve Hanbelîlere göre ikrarın dört defa tekrar edilerek yapılması şarttır.⁸⁷ Hanefîler ayrıca bu ikrarların farklı meclislerde olması gerektiği, mahkemede hakimin huzurunda ve her defasında hakimin reddetmesi şeklinde yapılmasını şart koşarlar.⁸⁸ İspat yollarından olan şahitliğin geçerli olabilmesi için, şahidin müslüman, adil ve hür olması yanında dört erkek⁸⁹ şahidin zina fiilini gördüklerini ayrıntılı bir biçimde birbirleriyle çelişmeyecek şekilde aynı mecliste anlatmaları gerekir.⁹⁰

Zina suçu sabit olduktan sonra, faillere muhsan⁹¹ iseler taşlanarak öldürme (recm) ile,⁹² muhsan değil iseler yüzer değnek vurmak suretiyle had cezaları uygulanır.⁹³ Muhsan olan kişi muhsan olmayan biriyle zina etse muhsana recm, diğerine celde cezası verilir. Bu konuda hukukçular görüş birliğindedir.⁹⁴ Köle ve cariyelerin cezası muhsan olup olmadıkları dikkate alınmaksızın elli değnektir.⁹⁵

Osmanlıda muhsan zinakarların cezasının recm olduğunu belirten bir fetva örneği şöyledir: “*Bir taife karye karye gezip avretlerine ve kızlarına ve cariyelerine zina ettirmeyi adet edinseler şer'an ne lazım gelir? el-Cevap: Cumhuru ile fevkal-hadd darb-ı şedidden sonra salahları zahir oluncaya dek zindandan çıkarılmayıp zinası sabit olan avretler cem'ian recm olunmak lazımdır.*”⁹⁶ Osmanlı uygulamaları

86 Sahnûn, *el-Müdevenetü'l-kübrâ*, IV, 486; Hattâb, *Mevâhibu'l-celil*, VIII, 127; Müzenî, *el-Muhtasar*, s. 342; Şîrâzî, *el-Mühezzeb*, III, 341; İbn Ferhûn, *Tebîrâtü'l-hükkâm*, II, 196; Esen, “Zina”, *DİA*, LIV, 441; *el-Mevsûatü'l-fikhiyye*, “Zina”, XXIV, 41.

87 Kudûrî, *el-Muhtasar*, s. 195; Serahsî, *el-Mebsût*, IX, 91; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, XII, 354; İbn Teymiyye, *es-Siyasetü's-şer'iyye fî islâhi'r-râi' ve'r-rai'yye*, s. 290; Esen, “Zina”, *DİA*, LIV, 441; *Mevsûatü'l-fikhiyye*, “Zina”, XXIV, 41.

88 Merğînânî, *el-Hidâye*, I, 382; Molla Hüsrev, *Dürrü'l-hükkâm*, II, 62; Halebî, *Mülteka'l-Ebhur*, I, 330.

89 Nisâ, 4/15; Nûr, 24/4.

90 Merğînânî, *el-Hidâye*, I, 381; Molla Hüsrev, *Dürrü'l-hükkâm*, II, 62; Halebî, *Mülteka'l-Ebhur*, I, 330; Esen, “Zina”, 441; *el-Mevsûatü'l-fikhiyye*, “Zina”, XXIV, 41.

91 Muhsan olmaktan kasıt hür, âkil, baliğ bir kişinin sahih bir nikah akdiyle kurulan evlilikte, aynı şartları taşıyan bir kadınla önden (vagina) cinsel ilişkiye girmiş olması. bk. Halebî, *Mülteka'l-Ebhur*, I, 330.

92 Müslim, “Hudûd”, 25; İbn Mâce, *es-Sünen*, “Hudûd”, 7; Tirmizî, “Hudûd”, 5.

93 Nur, 24/2.

94 Şîrâzî, *el-Mühezzeb*, II, 268; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, s. 808; *el-Mevsûatü'l-fikhiyye*, “İhsan”, II, 226.

95 Müzenî, *el-Muhtasar*, s. 342; Kudûrî, *el-Muhtasar*, s. 195; Merğînânî, *el-Hidâye*, I, 381; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, s. 833; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, XII, 340; Halebî, *Mülteka'l-Ebhur*, I, 331.

96 Düzdağ, *Şeyhülislâm Ebussuud Efendi Fetvaları Işığında 16. Asır Türk Hayatı*, s. 159.

sında unsurları oluşan zina suçuna recm cezası verildiğini görmekteyiz.⁹⁷ Bu olayda suç 25 Cemaziyelevvel 1091 tarihinde işlenmiş, mahkeme 27 Cemaziyelevvel günü karar vermiş ve hüküm 1 Cemaziyelahir 1091 günü infaz edilmiştir.⁹⁸

1657 tarihli Girit mahkemesindeki bir kayıta zina yaptıklarını itiraf eden iki zimmîye celde cezası uygulanmaktadır.⁹⁹ Aynı defterdeki başka bir örnekte yine zina yaptıklarını itiraf eden iki zimmîye celde cezası uygulanmaktadır.¹⁰⁰ Bu örneklerde suçlulara muhsan olmadıkları için celde cezası verilmektedir.

1.4. Zina Suçu ve Ölüm (Siyaseten Katl) Cezası

Zina suçunun unsurlarında veya ispat şartlarındaki bir eksiklik sebebiyle had cezası ta'zîr cezasına dönüşmektedir. Osmanlı bu şekildeki suçlar için bazen siyaseten katl uygulamıştır.

97 “Mahmiye-i İstanbul'da Aksaray kurbunda Murat Paşa'yı Atik mahallesinde sakin işbu baisül-kitab Abdulah Çelebi b. Mehmed nam kimesne, meclis-i şer'i enverde halen zevce-i menkuhesi...olan Ayşe bt. Mehmed muvacehesinde üzerine dava ve takrir-i kelam edip işbu mah-ı Cemaziyelevvelinin yirmibeşinci günü vakt-i zuhrda mahalle-i mezburda vaki menzilimin hariciyesinde olan küçük odada mezbure Ayşe...Balat kapısı dahilinde sakin işbu hazır bi'l-meclis Mihail veled-i Rob nam Yahudi ile ihtiyarlarıyla ber-vech-i âti **zina ederlerken mezburam ahz etmiştir**. Husus-ı mezbur sual olunup ihkak-ı hak alınmak matlubumdur dedikte gibbe's-sual mezbure Ayşe cevabında filhakika işbu mezkur Mihail ile vakt-i mezburda mârruz-zikir odada olduklarını ikrar lakin zinayı inkar edecek merkum Abdullah Çelebi'den husus-ı mezkura beyyine talep olundukta yine mahalle-i mezburede sakin udul-imüslimin...Salih Çavuş, Mehmed Beğ, Mustafa b. Ahmed ve Süleyman b. Ali nam kimesneler li-ecliş-şahâde meclis-i şerâ defâaten hazırun olup eseri'l-istişhâd filvaki Cemaziyelevvelin yirmibeşinci günü vakt-i zuhurda...işbu merkume Ayşe arkası üzerine yatıp işbu mezbur Mihail çatalına girip tâyân ikisi zina ederlerken biz ale'l-fi'leti üzerlerine varıp tahammül-i şahadet için nazar eylediğimizde mezkur **Mihail mezbure Ayşe'yi fercinden vat' eylediğini “ke'l-mül fi'l-mikhale” muayene ve müşahede eyledik**...mezburenin zinasına bu vech üzere şahitleriz, şahadet dahi ederiz... emr-i tâdil ve't-tezkiye tamam şahadetleri makbul olmağın mucibiyle mezkure **Ayşe recm olunmak üzere hüküm ve işbu vesika bi't-talep ketbolundu. 1091/1680.** İŞSA, Rumeli Kazaskerliği Mahkemesi, d.no.128, h.no. 41a-1. akt. Menekşe, “Osmanlıda Zina Cezası Olarak Recm”, *Marife*, III/2, s. 18.

98 “..Hatun-ı mezbureyi hafr ü hazır olan çukura kollarına gelince gömdüler ve cem olan nasın herbiri bir taş tutup ol vecihle **recm ile helak eylediler**. Ve yahudi dahi bu girdab-ı mehlekeden tahlis-i giriban etmek ümidiyle bir gün mukaddem şeref-i İslâm ile müşerref olmuştu. Hasılı onu dahi ol mecma-i azimede **katl eylediler**...1091/1680.” akt. Avcı, *Osmanlı Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 293; ayrıca bk. Akgündüz-Öztürk, *Bilinmeyen Osmanlı*, s. 430.

99 “Yerani'ye ber-vechi maktu mutasarrıf olan Mehmed Ağa'nın vekili Mehmed Beşe meclis-i şer'de Nikola zimmî ve Ergina zimmîyeyi ihzar edip mezburları nısfü'l-leyl karîb mahalde zina ve ülfet üzere iken üzerine varıp tuttum sual olunsun dediklerinde gibbe's-sual her biri ikrar edip ol mahalle zina kasdıyla varıp mezbure dahi râm olup **zina eylediklerin ikrar etmeleriyle dört defa sualın ikrar ile cevabından sonra haddullâh icra olunup**...1067/1657.” Oğuz, *Girit (Resmo) Şer'iyye Sicil Defterleri (1061-1067)*, s. 390.

100 “Rustika zaimi Yahya Ağa karye-i mezbureden Elya zimmîyeyi ihzar edip mezburenin **na-mahrem ile ülfet ve zinası mesmuadır** sual olunsun dedikte gibbe's-sual **mezbure cevabında filvaki karye-i mezbureden Kostanti zimmî ile üç aydır ülfet ve zina ederim deyî dört defa bi-pervâ ikrar edip haddullâh icra olunmak için zâbitına hitâben tenbih birle kayd şûd. 1067/1657.**” Oğuz, *Girit (Resmo) Şer'iyye Sicil Defterleri (1061-1067)*, s. 400.

1573 tarihli mühimme defterindeki bir kayıta, muhsan olan müslüman bir kadına, yahudi ile zina yapması ve suçun ispat şartları tam olarak oluşmadığı ve had cezası uygulanamadığı için başkalarına ibret olması için ta'ziren denize atılmak suretiyle idam cezası verilmektedir. Yahudi ise çengele vurularak idam edilmektedir. Bu örnekte kadının zina fiilini alışkanlık haline getiren biri olmadığı halde idamla cezalandırılmasını, kayıttaki “*sâirlerine mucib-i ibret için*” ifadesinden de yola çıkarak bir yahudi ile bu suçu işlemiş olması ve bu fiili yaparak zımnen diğer müslüman kadınların da tahkir edilmesine sebep olmasıdır şeklinde bir yorum yapmak mümkündür.¹⁰¹

2. KISAS SUÇLARI VE CEZALARI

Kıyas, denklik, eşitlik,¹⁰² kesmek,¹⁰³ manasınadır. Mutlak eşitlik, bir şeyin iki tarafının birbirine denk olması; işlenen fiile ona denk bir fiille mukabele edilmesi anlamlarına gelir.¹⁰⁴ Suç ve ceza arasında benzerlik bulunduğundan dolayı cezaya “kıyas” denilmektedir.¹⁰⁵

Kıyas, kasten öldürdüğü insana karşılık failin öldürülmesini, kasten işlediği insan yaralama fiili sonucu mağdurda bedeni-fiziki zarar meydana getiren kimse- nin benzeri şekilde cezalandırılmasını ifade eder.¹⁰⁶

2.1. Kasten Öldürme Suçu ve Kıyas Cezası

Kasten öldürme, öldürücü bir aletin (bıçak, kılıç, vb.) kullanılması ile bir kişiyi bilerek ve isteyerek öldürmektir.¹⁰⁷ Kasten öldürmede kıyasın ayet¹⁰⁸ ve hadisle¹⁰⁹

101 “Rodos beğine ve kadısına hüküm ki: Sen ki sancak beğisin Dergah-ı Muallama mektup gönderip Semuyin nam yahudi Rodos sipahilerinden Mustafa nam kimesnenin avretiyile bir bağ evinde öpüşüp kaçuşurken bulunduğu sabit u zahir ve müseccel olup ve mezbur yahudi daima Müslüman avretleri götürüp fiil-i seni' edip ve iki Müslümanı katl etmiştir deyi bildirdiğin kadıaskerim arz etmeğin mezbur yahudi çengele vurulup ve hatun denize atılmasını emr edip buyurdum ki arz olunduğu gibi ise mezbur yahudiyi çengele vurup ve merkum hatunu denize atıp sairlerine mucib-i ibret için vech-i meşruh üzere siyaset edip emrim yerine vardığın arz edesin. 1573.” BOA.MD, d.no. 22, h.no. 27. akt. Rahman, 22 Numaralı Mühimme Defteri'nin (981-1573) Transkripsiyon ve Değerlendirme, s. 64.

102 İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, V, 365.

103 Âmir, *et-Ta'zir*, s. 38.

104 Dağcı, “Kıyas”, *DİA*, XXV, 488.

105 Bilmen, *Hukuk-ı İslâmiyye*, III, 18.

106 Ömer Hilmi Efendi, *Mi'yar-ı Adalet*, s. 4, Mesele. 10; Bilmen, *Hukuk-ı İslâmiyye*, III, 18; Dağcı, “Kıyas”, *DİA*, XXV, 488; Köse, “Osmanlıda Şer'i Cezalar”, *İslâmiyat*, II/4, s. 24; *el-Mevsûatü'l-fıkhiyye*, “Kıyas”, XXXIII, 259.

107 Merğînânî, *el-Hidâye*, II, 443; Molla Hüsrev, *Dürerü'l-hükkâm*, II, 89; Bilmen, *Hukuk-ı İslâmiyye*, III, 12; Dağcı, “Kıyas”, *DİA*, XXV, 489.

108 Bakara, 2/178.

109 Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, “Muhârebe”, 14.

belirlenmesi suçun kanuni, öldürücü aletle filin meydana gelmesi maddi ve kastın bulunması ise manevi unsurunu oluşturur.

Kasten öldürme suçunun asli cezası kısastır. Yani katil öldürdüğü maktulün yerine öldürülür. Bu ceza, hem ayet¹¹⁰ hem de hadislerle¹¹¹ sabittir.

Osmanlı kanunnamelerinde de kasten öldürmenin cezasının kısas olduğu belirtilmektedir. Kanuni Umumi Kanunnamesi m.16: “*Ve eğer bir kimesne adam öldürse yerine kısas edeler.*”¹¹²

Osmanlı uygulamalarında kısas cezalarının icra edildiğini görmekteyiz. 1648 tarihli Kayseri mahkemesindeki bir kayıta, İdris isimli şahsı bıçakla kasten vurarak öldürmesinden dolayı Ali isimli şahsa kısas cezası uygulanmıştır.¹¹³ 1686 tarihli Bolu mahkemesindeki bir kayıta, kasten öldürme suçuna kısas cezası verildiği görülmektedir.¹¹⁴

Fetva mecmualarında müştereken katil yapanların hepsinin kısas edileceği ifade edilmektedir.¹¹⁵ Osmanlı uygulamasında da bu fetvanın gereği yerine getirilerek katle iştirak eden iki suçluya varislerinin kısas talep etmesinden dolayı kısas icra edilmiştir.¹¹⁶

110 “Öldürülenler hakkında size kısas farz kıldı” Bakara, 2/178.

111 “Kasten öldürme suçunun cezası kısastır” Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 63; Ebû Dâvûd, “Diyât”, 15; Nesâî, “Muhârebe”, 14.

112 Akgündüz, *Kânunnâmeler*, IV, 299.

113 “*Türkmen taifesinden olup Fayideli Afşarı cemaatinden maktulen vefat eden İdris b. el-Hac Sarı'nın zevce-i metrukesi... Ali zevcim merkum İdris'i bıçak ile amden vurup katl eylemiş idi... müddeiye-i mezbureden takririne muvafık beyyine talep olundukta udul-i müsliminden Molla Mustafa b. Ali ve Ahmed b. Mehmed nam kimesne li-ecliş-şahade meclis-i şer'de hazıran olup merkum Ali bizim huzurumuzda maktul-i mezbur İdris'i mevzi-i mezkurda vakt-i mesfurda bıçak ile sol uyluğunu ve göğsünü ve boğazını ve ensesini vurup katl eyledim diye ikrar eyledi biz merkum Ali'nin bu vech üzere ikrarına şahitleriz şahadet dahi ederiz diye eda-yı şahadet-i şer'iyye eylediklerinden sonra kendi dahi vech-i meşruh üzere katlini tav'an mukarr ve mu'terif olmakla mucibiyle hüküm olunup kısas olunmak... 1058/1648.” KŞS, d.no. 57/1, h.no. 56. akt. Karaköse, 57/1 Kayseri Numaralı Şer'iyye Sicili (H.1058-1059/M. 1648-1649) Transkripsiyon ve Değerlendirme, s. 133.*

114 “*Bolu'da Göni nam karye sükkamndan olup bundan akdem maktulen fevt olan... çoban baltasıyla başına vurup katletmiştir. Sual olunup mucib-i şer'iyyesi olan kısas matlubumuzdur dediklerinde... mezbur Muharrem benî âsâ ile vurdakta ben dahi çoban baltasıyla iki defa başına darp edip katl eyledim diye meclis-i şer'de bi-tav'ihî kirâren ve mirâren ikrar ve itiraf eyledikte ber mucib-i ikrar katil-i mezbur Halil'in kısasına hüküm... 1097/1686.” BŞS, d.no. 835, h.no. 81a/2. akt. Şahin, 1684-1686 Yılları Arasında Bolu'da Ekonomik ve Sosyal Hayat (835 Numaralı Bolu Şer'iyye Siciline Göre), s. 371.*

115 Düzdağ, *Şeyhülislâm Ebusuud Efendi Fetvaları Işığında* 16. Asır Türk Hayatı, s. 153.

116 “*Kutta'-i tarik ve eşkiya güruhundan Kazanlıklı Nikola ile Manastır'lı Bağçevan Haresto nam şahıslar Kara Paşa Mahallesi sakinlerinden İnekci Zeliha nam hatunun leylen hanesine girerek mezbureyi idam ettikleri meclis-i zabtiyede ikrarlarıyla sabit olduğu ve maktul-u merkumenin veresei dahi kısas iddiasında buldukları bâ-mazbata işar... haklarında idam cezasına hüküm kafi görülmüş ve bu makulelerin idamaları kanun-ı ceza ahkamı iktizasından bulunduğu binaen emsaline ibret-i müessire olmak üzere... ber*

Tanzimat dönemi ceza kanunlarında kısas cezalarına yer verilmektedir. 1840 CK Birinci Fasil m.1'e göre: "*Devlet-i Aliyye memurlarından ve ale'l-ıtlâk sâir eş-hastan hiçkimse diğer birisinin canına kastedemeyeceğine binaen; farazâ vüzeradan birisi tarafından bir çobanın bile canına kast vukuunda ol vezirin hakkında dahi kısas-ı şer'i icra oluna.*" 1851 CK Birinci Fasil m. 1'göre: "...cana kast vukuunda her kim olur ise hakkında kısas ve hüküm-i şer'i icra oluna." 1858 CK m.170'e göre: "*Bir kimsenin taammüden kâtil olduğu kanunen tahakkuk eyler ise, kanunen idamına hükmolunur.*" Tanzimat dönemi uygulamalarında da kısas cezaları verildiğini görmekteyiz. Örneğin 1858 tarihli bir kayıтта, Alâiye şehrinde bıçakla kasten öldürme suçunun şahitlerce ispat edilmesi sonucunda faile kısas cezası uygulanmıştır.¹¹⁷

2.2. Kasten Öldürme Suçu ve Diyet

Diyet, bir şahsın haksız olarak öldürülmesi, sakat bırakılması veya yaralanması halinde tazmin edilen mal veya paradır.¹¹⁸ Diyet, kasten öldürmede asli ceza olmadığı için bedel-i sulh (uzlaşma bedeli) olarak ta isimlendirilmektedir.¹¹⁹ Dolayısıyla kasten öldürmede diyet tutarından daha fazla miktarda uzlaşılabilir.¹²⁰

Osmanlı uygulamasında da kısas cezasının diyete dönüştüğü örnekleri görmekteyiz. 1691 tarihli mühimme defterindeki bir kayıтта, katile kısas uygulanması veya maktulun varisleri diyet talep ederlerse diyet ödettirilmesi, varisleri yoksa kısas uygulanması emredilmektedir.¹²¹

Tanzimat döneminde de diyet ödeme kararları bulunmaktadır. 1872 tarihli bir kayıтта maktulun yakınlarının faili affetmesi neticesinde mahkeme diyet ödeme hükmü vermiştir.¹²²

minval-i muharrer merkumlardan birini Karaköy Kapusu civarında ve diğerini dahi Edirne Kapusu'nda serian salb ettirerek... 1274/1857" Turan, 7 Numaralı Kısas Defteri (H.1273-1278/1857-1862), s. 90; Diğer örnek için bk. a.eser, s. 96.

117 Akgündüz, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Ceza Hukuku Uygulaması*, s. 98.

118 Aynî, *el-Binâye*, XII, 202; *el-Mevsûatü'l-fikhiyye*, "Diyât", XXI, 43; Bardakoğlu, "Diyet", DİA, IX, 473.

119 *el-Mevsûatü'l-fikhiyye*, "Diyât", XXI, 51; Bardakoğlu, "Diyet", DİA, IX, 475.

120 Avcı, *Türk Hukuk Tarihi*, 304.

121 "*bir adamı mecruh ve bir adamı tüfenk ile urub katledip, katil ele getirilip Selanik'te kalebent olunmağm.... mahbus olan katil hususunda evliya-yı dem'in rızaları ve talepleriyle şer'an kısas veyahut diyet talep ederlerse, vech-i şer' üzere diyet ettirilip ihkak-ı hak oluna ve irs yoksa şer'an cezası verile... 1102/1691.*" BOA.MD, d.no. 101, h.no. 239. akt. Karacan, *101 Nö'lu Mühimme Defteri'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, s. 240; Diğer örnek için bkz. a.eser, s. 177.

122 Akgündüz, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Ceza Hukuku Uygulaması*, s. 101.

Varisi olmayan maktulun diyetini devlet tahsil eder.¹²³ Osmanlı uygulamasında da varisi olmayan maktulun diyeti devlet tarafından tahsil edilmektedir.¹²⁴

2.3. Kasten Öldürme Suçu ve Ölüm (Siyaseten Katl) Cezası

Katil maktulun velisi tarafından diyet karşılığı veya diyet istenmeksizin affedilirse artık faile kısas cezası verilemez. Faile ayrıca ta'zîr cezasının verilip verilemeyeceği fukaha arasında ihtilaf konusu olmuştur. İmam Mâlik'e göre katile yüz değnek vurulur ve bir sene hapsedilir,¹²⁵ Ebû Hanîfe, Şâfiî ve Ahmed b. Hanbel'e göre şayet katil toplum tarafından şerli biri olarak biliniyorsa yasama organının uygun göreceği bir ta'zîr cezası verilebilir.¹²⁶

Osmanlı hukukunda kısas cezasından kurtulan failere dayak, hapis, sürgün vb. ta'zîr cezalarının yanı sıra siyaseten katl de uygulanmaktadır.

Siyaseten katl cezası, öldürmeyi itiyad haline getirdiği halde ispat şartlarındaki eksiklik veya af ve diyetten dolayı kısas edilemeyen şahıslara uygulanmaktadır.¹²⁷

Osmanlı uygulamasında da öldürme alışkanlığı olan ancak affedilme veya diyet karşılığı kısas uygulanamayan suçlulara siyaseten katl cezası verilmektedir. Örneğin 1765 tarihli İstanbul mahkemesindeki bir kayıтта, öldürme alışkanlığı olan katile padişah onayı ile siyaseten katl cezası verilmektedir.¹²⁸

1851 CK Birinci Fasal m.1'e göre katil memur ise maktulun varisleri diyet alarak veya karşılıksız affetse bile o memur siyaseten ve nizamen idam edilir.

123 *el-Mevsûatü'l-fıkhiyye*, "Diyât", XXI, 83.

124 "Rodos kadısına küküm ki:...taht-ı kazanda Berber Ahmed demekle maruf kimesne dergah-ı muallam yeniçerilerinden Mehmed nam yeniçeri kale-i Rodos haricinde vaki olan bağlar içinde (...) ile **urub katl eylediğini ikrar ve itiraf eylediğin...maktul-u mezburun varisi olmamağla miri tarafından diyet alınmak emredip buyurdum ki...**mucibince **maktul-i mezburun diyetini alıp** hükm-i şerifimle veresin mezkuru bi't-tamam teslim eylesen ki götürüp **hazine-i amireme teslim ve irsal eyleye**. 988/1580." BOA.MD, d.no. 43, h.no. 119. akt. Sakarya, 43 Numaralı Mühimme Defteri (H.988/M.1580) Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi (s. 1-108), s. 117.

125 İbn Ferhûn, *Tebziratü'l-hükkâm*, II, 178.

126 İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, s. 774; Âmir, *et-Ta'zîr*, s. 163.

127 Udeh, *et-Teşri'ü'l-cinâiyyi*, II, 161; Bilmen, *Hukuk-ı İslâmiyye*, III, 19.

128 "Terkos nahiyesinde Kostantindenbo veled-i Foti'nin **katl-i nüfus adet-i müstemirresi** olup hatta bundan akdem anasını tüfenk ile katl eylediğinden mâada yoğurtçular kethüdası Mustafa'nın yaşaması olan es-Seyyid Muhammed'i dahi bir ay mukaddem Terkos nahiyesinde Çamurlu derede tüfenk ile darp ve katl ve yine yaşaması Deymo nam zimmiyi onbeş gün mukaddem yine Çamurlu derede bıçak ile kolundan darp ve cerh eyledi diye...**katl-i nüfus adettir diye...emr-i veliyyü'l-emr ile katli meşru olduğu...**1179/1765." İŞSA, İstanbul Mahkemesi, d.no. 25, s. 53. akt. Tekin, *Şer'iyye Sicilleri Işığında Osmanlı Devletinde Ta'zîr Suç ve Cezaları*, s. 69.

2.4. Kasten Yaralama Suçu ve Kıyas Cezası

Kasten yaralama, bir kişiyi bilerek ve isteyerek bir alet veya başka bir şey ile yaralamaktır.¹²⁹ Yaralama suçu el, ayak, vb. kesilmesi, koparılması veya bu azaların fonksiyonlarını işlevsiz (ta'til-i uzuv) hale getirilmesi, baş ve yüz yaraları (şecce) ve baş ve yüz bölgesi dışındaki yaralar olarak ayrılır. Karın, sırt ve göğüste açılan yaralara caife, kol ve bacaklar gibi yerlerdeki yaralara ise gayri caife denilir.¹³⁰

Kasten yaralama fiilinin suç olduğunu bildiren ayet¹³¹ ve hadisler¹³² suçun kani, bir alet veya başka şekilde icrada bulunmak maddi ve kastın bulunması da manevi unsurunu oluşturur.

Kasten yaralama fiillerinin cezasının kıyas olduğu ayet¹³³ ve hadisle¹³⁴ sabittir. Yaralama fiillerinde fiil ile ceza arasında tam denklik mümkün olursa kıyas gerekir. Denkliğin sağlanması için uzuvların aynı cinsten olması şarttır. Örneğin, el, ayağın yerine; burun, kulağın yerine kıyas olunamaz.¹³⁵

Ayrıca suçlu ile mağdur arasında da denkliğin olması gerekir. Ebû Hanîfe denkliği hürriyet ve cinsiyet açısından ele alırken, İmam Mâlik, Şâfiî ve Ahmed b. Hanbel hürriyet ve müslüman olma açısından değerlendirir.¹³⁶

Osmanlı hukukunda da kasten yaralama suçlarına kıyas uygulanmaktadır. Örneğin 1724 tarihli Adana mahkemesindeki bir kayıтта, kasten kırılan ve kesilen dişlerin yerine failin dişleri yontularak kıyas edilmektedir. Suçluya diş kesme ve kırmada yardım edenler ise tedib edilmektedir.¹³⁷ 1851 tarihli Sivas mahkemesin-

129 Bilmen, *Hukuk-ı İslâmiyye*, III, 8.

130 Bilmen, *Hukuk-ı İslâmiyye*, III, 9; Avci, *Osmanlı Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 413; Cin-Akgündüz, *Türk Hukuk Tarihi*, s. 312-313.

131 Mâide, 5/45.

132 Buhârî, "Diyât", 19-20.

133 "Göze göz, buruna burun, kulağa kulak, dişe diş (karşılık ve cezadır). Yaralar da kısastır (Her yaralama misli ile cezalandırılır)". Mâide, 5/45.

134 "Nadr, bir cariye'nin ön dişini kırmıştı. Hz. Peygamber'e getirdiler o da kısasa hüküm etmişti", Buhârî, "Diyât", 19.

135 Merğînâni, *el-Hidâye*, II, 451; Molla Hüsrev, *Dürerü'l-hükkâm*, II, 95; Avvâ, *fî Usûli'n-nizâmî'l-cinâiyyi'l-İslâmî*, s. 289; Akşit, *İslam Ceza Hukuku ve İnsanî Esasları*, s. 161.

136 Merğînâni, *el-Hidâye*, II, 452; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, s. 776-777; Udeh, *et-Teşri'u'l-cinâiyyi*, II, 188-189.

137 "Adana'da...mezbur Süleyman bir taş ile müvekkilim mezbur es-Seyyid Ömer'in yüzünün sol canibine amden darp ve yüzünü cerh ve senaya tabir olunur fevkânî ön dişinin nısfı ve yine mezbur dişe mülahık olan dişlerinden üçünü yine fevkânî sağır dişe mülahık olan dişinin nısfını kesr edip mezburan Sufi İbrahim ve Abdulgani dahi mezbur Süleyman'a muavenet etmeleriyle mezburun sual olunup takrirleri tahrir ve mucib-i şer'isi icra...biz bu hususa bu vech üzere şahitleriz...şahadetleri makbule olmağın mucibiyle cerh-i mezburun bür'i tâmma tevkif ve mezbur Süleyman'ın zikrolunan dişleri kısasen mibred ile eyelenmek üzere hüküm ve mezburan Sufi İbrahim ve Abdulgani tedib olunmak üzere...1136/1724."AŞS, d.no. 30, h.no. 94. akt. Yıldırım, *30 Numaralı Adana Şer'iyye Sicil Defteri (H.1115-1705/ 1171-1757)*, s.161.

deki bir kayıтта, darp ile dış çıkarma suçuna kısas cezası uygulanarak suçlunun da ön dişi çıkarılmaktadır.¹³⁸

2.5. Kasten Yaralama Suçu ve Diyet

Kasten müessir filde denklik olmaması, sulh veya aftan dolayı kısas cezası diyete (erş-i mukadder)¹³⁹ dönüşür. Söz konusu uzuv bedendeki tek uzuvlardan biri ise tam diyet, çift uzuvlardan biri ise yarım diyet ödenmesi gerekir. Bazı yaralamalarda ise ceza, erş-i gayri mukadder¹⁴⁰ dir.¹⁴¹

Osmanlı hukukunda da kasten yaralama suçlarına kısas yerine diyet ödenmesi hükümlerinin uygulandığını görmekteyiz. Örneğin 1696 tarihli Antep mahkemesindeki bir kayıтта, dış çıkarma suçunun sulh ile sonuçlanması ve diyete hükmedilmesini görmekteyiz.¹⁴² Kasten yaralamalarda bazen diyetle beraber ta'zîr cezaları uygulanmaktadır.¹⁴³

138 "Sivas Eyaleti Gürhan Karyesi sakinlerinden Fatıma bt. Hamza nam hatun Ümmü Gülsüm bt. Hüseyin nam hatun...işbu mezbure Ümmü Gülsüm öğendire ile ağzıma bi gayri hak darp edip bir adet ön dişimi ihrac eylediğinden...müddei mezbure iddiasını mübeyyin...Hasan b. Osman ve Salih b. İbrahim nam kimesneler şahadetleriyle müddei mezburenin dişini ihrac eylediklerini muayene eylediklerini bi'l-müvacehe veh-i şer'i üzere isbat eyleyip mucibiyle bir adet ön dişinin ihracıyla kısas olunmak lazım gelmekle müddei mezbure Fatıma'nın huzurunda kısas olunması... 1267/1851." ŞŞS, d.no. 27, h.no. 49/1. akt. Eser, 27 Numaralı Sivas Şer'iyye Sicili (H.1267-1268/M.1851-1852), s. 145.

139 Uzuvlara mahsus olup miktarı şerân belirlenen diyetdir. Bilmen, *Hukuk-ı İslâmiyye*, III, 13.

140 Miktarı şerân belirlenmediği için bilirkişinin takdiri ile belirlenmiş diyetdir. Buna "hükümeti adl" de denir. Bilmen, *Hukuk-ı İslâmiyye*, III, 13.

141 Âmir, *et-Ta'zîr*, s. 41-42.

142 "Medine-i Ayıntab'ta mezbure Hatice benimle cidal ederken yumruk ile sol çiğirime darp edip bi-gayr-i hak işbu muayene ve müşahede olunan bir dişimi ihrac eyledikten sonra...mezbure Emine ile sulh olsun bir dişini ihrac ettim deyi huzur-u müsliminde ikrar edip mezbure Hatice'ye şer'an nısf-ı öşr diyet (onda birin yarısı yani yirmide bir diyet -kadın için 250 dirhem- dişlerden herbirinin erşi, sahibinin diyeti kamilesinin yirmide birine eşittir. Bilmen, *Hukuk-ı İslâmiyye*, III, 50.) lazım gelmeğın... 1108/1696." GŞS, d.no. 129, h.no. 15. akt. Toğrul, 129 Numaralı Ayıntab Şer'iyye Sicilinin (H.1061-1108-1142/M. 1650-1696-1729) Transkripsiyon ve Değerlendirme, s. 27; Diğer örnek için bkz. İKS, Eyüb Mahkemesi 90 Numaralı Sicil, s. 157.

143 "Biga müdürü sabık Hasan bazı hareket-i nâ-marziyyesinden dolayı Telliöğli İbrahim nam kimesneye dört-yüz degnak vurdurduğunu şifahi ikrar eylediğinden mâada memhuren vermiş olduğu varakada dahi beyan ve inbâ etmiş olduğundan madrub-ı merkumun cerh olunmuş ayağına müdâvât etmek üzere mezbur Hasan'dan üçbin gurus alınmasına ve eğer madrubun ayağında gadr kalır ise ol vakit deyn-i şer'iyye dahi ahzına karar verilmiş idiği... mezbur İbrahim'in ayağına müdâvât olunarak sakat kaldığı halde şer'an lazım gelen diyet tahsil olunmak üzere kanun-ı ceza ahkamı mucibince müdür-ü merkumun bir sene müddetle Rodos cezaresine nefy u tağribi babında ... 1265/1849." Akıllı (Acar), 3 Nolu Nefy ve İtlak Defteri'nin (s.1-100) Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi, s. 131.

2.6. Kasten Yaralama Suçu ve Ölüm (Siyaseten Katl) Cezası

İmam Mâlik kasten yaralama suçlarında kısas cezasıyla beraber ta'zîr cezasının uygulanabileceği, Ebû Hanîfe, Şâfiî ve Ahmed b. Hanbel ise uygulanamayacağı görüşündedir.¹⁴⁴ Yine üç imama göre kısasın bir şekilde düşmesi halinde diyetle beraber ta'zîr veya sadece ta'zîr cezası verilebilir. Ayrıca suçun tekrür etmesi ve verilen cezaların suçluyu suç işlemekten engellememesi halinde de ayrıca ta'zîr cezası da verilebilir.¹⁴⁵ Kısas cezasının uygulanmadığı durumlarda, örneğin tokat atarak, yumruk vurarak, sopayla, vb. şeylerle gerçekleşen darp ve yaralama fiillerinde de ta'zîr cezası uygulanmaktadır.¹⁴⁶

Osmanlı hukukunda kasten yaralama suçlarına, kısası düşüren bir sebep olduğunda diyetle beraber ta'zîr veya sadece ta'zîr cezası olarak, dayak, hapis, sürgün vb. yanı sıra siyaseten katl de uygulanmaktadır.

Osmanlı uygulamasında bıçakla bir şahsın yüzünü yaralayan kişiye Padişah onayı ile asılma cezası verilmektedir. “*Ve İstanbul'da bir kimesnenin aleniyyen bir oğlanın yüzünü bıçakla çalıp mecruh edip Kadıasker Efendi teftiş edip şer'le çaldığı zahir olacak, Padişah-ı Âlem-penâh Hazretlerine arz olunup siyaseten ol kimesneyi salb ettirdi. 908/1502*”¹⁴⁷ Bu örneği, kanunname ve fetvalarda böyle bir hüküm bulunmamasına rağmen istisnai olarak uygulanmış bir örnek olarak değerlendirebiliriz. Ancak yine de keyfi olarak gerçekleştirilen bir olay olarak ta göremeyiz. Muhtemelen bu tarihlerde bu tür suç tiplerinin yaygın hale gelmesi sebebiyle, Hükümdar aynı suçu işlemeye meyilli olanları caydırma ve ibret olması için böyle bir tasarrufta bulunmuş olabilir.

SONUÇ

Çalışmamızda had suçlarından olan hırsızlık ve zina suçları ile kısas suçlarına Osmanlı ceza hukukunda uygulanan yaptırımları inceledik.

Mahkeme kayıtları örneklerinde gördüğümüz üzere Osmanlı ceza hukuku uygulamalarında İslam ceza hukuku tatbik edilmektedir.

Mahkeme kayıtlarında, Osmanlı ceza hukukunda hırsızlık ve zina suçlarının

144 Udeh, *et-Teşriu'l-cinâiyyi*, II, 229.

145 Âmir, *et-Ta'zîr*, s. 169-170; Udeh, *et-Teşriu'l-cinâiyyi*, II, 229.

146 Kâsânî, *Bedâi'u's-sanâi*, V, 299; Trablusî, *Muînü'l-hükkâm*, s.177; Âmir, *et-Ta'zîr*, s. 175-176.

147 Akgündüz, *Kânunnâmeler*, IV, 299; “*Ve Bursâda bir nice suhteler, şeyh ile aseslerin üzerine gelip bir nicesini mecruh edip anı dahi Padişah-ı Âlem-penâh siyaseten salb ettirdi.*” a.eser. s. 299.

unsurları oluştuğunda naslarda beyan edildiği şekliyle, hırsızın sağ eli kesildiği görülmektedir. Bir örnekte ikinci hırsızlığı yapan suçlunun bir ayağı kesilmektedir.

Osmanlı uygulamasında hırsızlık suçunun unsurları ve ispat şartlarında eksiklik olduğunda ise suçlunun vafına ve suçun tekerrür ve itiyad haline gelip gelmemesine göre suçlu şahıs hakkında farklı ta'zir yaptırımları devreye girmektedir. Suçlu hırsızlık yapmayı tekerrür ve itiyad haline getiren ancak her seferinde hırsızlık suçunun unsurları ve ispat şartlarındaki eksiklikten dolayı suçluya had cezası uygulanamıyorsa, suçlunun topluma zararı devam ediyor ve hapis, sürgün vb. ta'zir cezalarıyla da suçlu ıslah olmuyorsa, toplumu suçludan kurtarmanın son çaresi olan siyaseten katl yaptırımı devreye girmektedir. Nitekim 1732 tarihli Adana ve 1752 tarihli Antep mahkemeleri defterlerinde görüldüğü üzere zanlılar, hırsızlık suçunu tekerrür ve itiyad haline getirmelerinden dolayı siyaseten katledilmektedir.

Uygulama örneklerinde gördüğümüz üzere zina suçunu işleyen şahıslara suçun unsur ve ispat şartları oluştuğunda recm cezası uygulanmaktadır. Aynı şekilde muhsan olmayan zinâkarlara yüz celde vurulmaktadır.

İncelediğimiz kayıtlar ışığında zina suçlarına siyaseten katl uygulanmasının tek örneği olarak kabul edilebilecek olayda zina yapma alışkanlığı olan yahudi şahıs çengele vurularak, Müslüman kadın ise denize atılarak siyaseten katl edilmektedir. Müslüman kadının mahkeme kaydına göre zina alışkanlığı olmamasına rağmen denize atılarak öldürülmesi, mahkeme defterinde de geçtiği "*sâirlerine mucib-i ibret için*" üzere zina suçunu işlemeye meyilli olan kadın ve erkeklere ibret olması yanında, Müslüman bir kadının bir yahudi ile bu suçu işlemesi ağırlatıcı sebep olarak düşünülebileceğinden kaynaklanmış olabilir.

Yine mahkeme kayıtlarında geçtiği üzere kasten öldürme suçunda faillere kısas uygulanmaktadır. Katilin, maktulün mirasçıları tarafından affedilmesi halinde diyetin devreye girdiğini mahkeme kayıtlarında görmekteyiz. Bu yaptırımların yanı sıra öldürmeyi tekerrür ve itiyad haline getirdiği halde suçun ispat şartlarındaki eksiklik veya aftan dolayı kısas uygulanamayan ancak topluma zararlı hale gelen suçlulara siyaseten katl yaptırımı uygulanmaktadır. Nitekim 1765 tarihli İstanbul mahkemesindeki bir kayıta, öldürme alışkanlığı olan katile, padişah onayı ile siyaseten katl cezası uygulanmaktadır.

Kasten yaralama fiillerinde kısas uygulandığını mahkeme kayıtlarında gördük. Bu örneklerin yanı sıra kasten yaralama suçunu işleyen şahsın padişah onayı ile siyaseten katledildiğini de gördük. Bu örnekte Padişah muhtemelen o dönemde yaygın hale gelen kasten yaralama suçlarının önüne geçmek ve bu tür suçları iş-

lemeye meyilli olanları o suçtan caydırmak amacıyla bu tür bir tedbire başvurmuş olabilir. Şer'î hukukun hüküm koymadığı veya boşluk bıraktığı ceza yaptırımlarını belirlemek ve uygulamak ülülemrin tasarruf alanındadır. Son iki örnekte ülülemrin örfi hukuktan kaynaklanan yetkisini kullandığını söylemek mümkündür.

Osmanlı ceza hukukunu oluşturan şeyhülislam fetva mecmualarındaki fetvalar, kanunnameler ve mahkeme kayıtlarına bütün olarak baktığımızda ve siyaseten katl ile alakalı bütün örnekleri değerlendirdiğimizde şöyle bir sonuca ulaşmamız mümkündür. Birincisi; bu tür ağır bir ceza, suçu aynı şahsın tekerrür ve itiyad haline getirmesi ve suçlunun ıslahı diğer ceza yaptırımları ile gerçekleşmediğinde uygulanmaktadır. İkincisi; suçlu şahsın suç fiilini tekerrür ve itiyad haline getirmediği halde siyaseten katledilmesi ise, toplumun maslahatını korumak ve devam ettirmek için aynı suçu işlemeye meyilli kişileri caydırma amacıyla olabilir.

Kaynakça

- Abdullah Efendi, Yenişehirli (v.1156/1743), *Behcetü'l-fetâva*, (haz. Süleyman Kaya-Betül Algın-Zeynep Trabzonlu-Asuman Erkan), Klasik Yayınları, İstanbul 2011.
- Abdurrahim Efendi, Menteşzâde (v.1128/1716), *Fetâvâ-yı Abdurrahim*, Dâru't-Tibâati'l-Mâ'mure, İstanbul 1827.
- Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed (v.241/855), *el-Müsned*, Dâru'l-Ma'ârif, Kâhire 1955.
- Akgündüz, Ahmed, *Osmanlı Kânunnâmeleri ve Hukûkî Tahlilleri*, Fey Vakfı Yay, İstanbul 1992.
- Akgündüz, Ahmed-Öztürk, Said, *Bilinmeyen Osmanlı*, Osmanlı Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1999.
- Akgündüz, Said Nuri, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Ceza Hukuku Uygulaması*, (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi), İstanbul 2010.
- Akıllı (Acar), Tuğba, *3 Nolu Nefy ve İtlak Defteri'nin (s.1-100) Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi*, (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Osman Paşa Üniversitesi), Tokat 2006.
- Akman, Mehmet, "Örf", *DİA*, İstanbul 2007, XXXIV, 93-94.
- Akşit, M. Cevat, *İslam Ceza Hukuku ve İnsani Esasları*, Gaye Vakfı Yay, İstanbul 2004.
- Âmir, Abdulazîz Musa, *et-Ta'zîr fi Şer'ati'l-İslâmiyye*, Dâru'l-Fikri'l-Arabî, Kahire 1969.
- Apaydın, H. Yunus, "Fesad", *DİA*, İstanbul 1995, XII, 417-421.
- _____, "Siyâset-i Şer'iyye", *DİA*, İstanbul 2009, XXXVII, 299-304.
- Aslan, Nasi, "Klasik Dönem Ceza Kanunnâmeleri Bağlamında Osmanlı Hukukunun Şer'iliği Üzerine", *ÇÜİFD*, III/2, s. 17-44.
- Avcı, Mustafa, *Osmanlı Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 3. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2018.
- _____, *Osmanlı Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 3. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2018.
- _____, *Türk Hukuk Tarihi*, 7. Baskı, Atlas Yayınları, Konya 2018.
- Avvâ, Muhammed Selim, *fi Usûli'n-nizâmi'l-cinâiyyi'l-İslâmî*, Dâru'n-Nahda, Kahire 2006.

- Aydın, Mehmet Akif, *Türk Hukuk Tarihi*, Beta Yay. İstanbul 2012.
- Aynî, Ebû Muhammed Bedreddin Mahmud b. Ahmed b. Musa (v.855/1451), *el-Binâye fî şerhi'l-Hidâye*, Dâru'l-fikr, Beyrut 1990.
- Bardakoğlu, Ali, "Ceza", *DİA*, İstanbul 1993, VII, 470-478.
- _____, "Diyet", *DİA*, İstanbul 1994, IX, 473-479.
- _____, "Had", *DİA*, İstanbul 1996, XIV, 547-551.
- _____, "Hırsızlık", *DİA*, İstanbul 1998, XVII, 384-396
- Başoğlu, Tuncay, "Ta'zîr", *DİA*, İstanbul 2011, XL, 198-202.
- Behnesi, Ahmed Fethi, *el-Ukûbe fî fikhî'l-İslâmî*, Dâru'r-Râid el-Arabî, Beyrut 1983.
- _____, *Medhal el-fikhî'l-cinâî'l-İslâmî*, Dâru'ş-Şurûk, Kâhire 1989.
- _____, *el-Cerâim fî fikhî'l-İslâmî*, Dâru'ş-Şurûk, Kâhire 1988.
- Bilmen, Ömer Nasûhî (v.1971), *Hukuk-ı İslâmiyye ve Istîlâhâtü Fıkhiyye Kâmusu*, Bilmen Yay. İstanbul 1976.
- Boynukalın, Mehmet, "Suç", *DİA*, İstanbul 2009, XXXVII, 453-457.
- Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail (v.256/870), *el-Câmî'u's-sahîh* (thk. Muhyiddîn el-Hatîb), el-Mektebetü's-Selefiyye, Kahire 1980.
- Buhûtî, Mansur b. Yunus b. İdris (v.1046/1642), *Keşşâfü'l-kınâ' an metni'l-İknâ'* (thk. Muhammed Emîn ed-Dinnâvî), Âlemü'l-Kütüb, bsy. ts.
- Cin, Halil-Akgündüz, Ahmed, *Türk Hukuk Tarihi*, Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yay, İstanbul 2011.
- Dağcı, Şamil, "Kıyas", *DİA*, Ankara 2002, XXV, 488-495.
- Debbağzade Numan Efendi, *Tuhfetü's-sukûk*, bsy. ts.
- Dede Efendi (Cöngi), Minkârizâde İbrahim Kemâleddîn (v. 1565), *Siyasetnâme Tercümesi*, (Çev: M. Arif Efendi)in: Akgündüz, *Osmanlı Kânunnâmeleri ve Hukûkî Tahlilleri*, c. IV, Fey Vakfı Yayınları, İstanbul 1992.
- Düzdağ, M. Ertuğrul, *Şeyhülislâm Ebüssuud Efendi Fetvaları Işığında 16. Asır Türk Hayatı*, Enderun Yay. İstanbul 1972.
- Ebû Dâvûd, Süleyman b. Eş'as b. İshak el-Ezdi (v. 275/889), *es-Sünen* (thk. Sıtkı Cemil el-Attâr), Dâru'l-Fikr, Beyrut 2001.
- Ebû Zeyd, Bekir b. Abdillâh, *el-Hudûd ve't-Ta'zîrât inde İbni'l-Kayyim*, Dâru'l-Âsime, Riyad 1995.
- Erbilici, Eyüp, *1715 Tarihinde Gaziantep'te Sosyal, Siyasi ve İktisadi Yapı (66 Numaralı Ayntab Şer'iyye Sicilleri Metin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi)*, (Yüksek Lisans Tezi, Kilis Yedi Ara-lık Üniversitesi), Kilis 2014.
- Esen, Hüseyin, "Zina", *DİA*, İstanbul 2013, LIV, 440-444.
- Eser, Mustafa, *27 Numaralı Sivas Şer'iyye Sicili (H.1267-1268/M.1851-1852) Değerlendirme ve Transkripsiyon*, (Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi), Konya 2009.
- Halebî, İbrahim b. Muhammed b. İbrahim (v. 956/1550), *Mülteka'l-Ebhur* (thk. Vehbi Süleyman el-Ulbânî), bsy. yy 1406.
- Hattâb, Ebû Abdillâh Şemseddîn Muhammed b. Muhammed Abdirrahmân Ruaynî (v.954/1547), *Mevâhibu'l-celil li şerhi Muhtasarı Halil*, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut 1995.

- İbn Âbidîn, Muhammed Emîn b. Ömer b. Abdilazîz el-Hüseynî ed-Dîmaşkî (v. 1252/1836), *Reddû'l-muhtâr ale'd-dürri'l-muhtâr*, Dâru Âlemi'l-Kütüb, Riyad 2003.
- İbn Ferhûn, Ebû'l-Vefa Burhaneddin İbrâhîm b. Ali b. Muhammed (v.799/1397), *Tebsiratü'l-hükkâm fi usûli'l-akdiye ve menâhici'l-ahkâm*, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut 1995.
- İbn Kudâme, Muvaffakuddîn Ebû Muhammed Abdullah b. Ahmed b. Muhammed (v.620/1223), *el-Muğni* (thk. Abdullah b. Abdilmuhsin et-Türki-Abdülfehtah Muhammed el-Hulv), Dâru Âlemi'l-Kütüb, Riyad ts.
- İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezid er-Rebe'î el-Kazvîni (v.273/887), *es-Sünen* (thk. Muhammed Fuad Abdülbâki), Dâru İhyâi'l-Kütübî'l- Arabbiyye, yy ts.
- İbn Manzûr, Ebû'l-Fazl Cemaeddin Muhammed b. Mükerrrem b. Ali el-Ensâi (v.711/1311), *Lisânu'l-Arab* (thk. Abdullah Ali el-Kebîr), Dâru'l-Maârif, Kâhire ts.
- İbn Nüceym, Zeynüddîn b. İbrahim el-Mısri (v.970/1563), *el-Bahrü'r-râik şerhu Kenzi'd-dekâik*, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut 1997.
- İbn Rüşd (el-Hafid), Ebû'l-Velid Muhammed b. Ahmed b. Muhammed (v.595/1198), *Bidâyetü'l-müctehid ve nihâyetü'l-muktesid*, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut 2006.
- İbn Teymiyye, Ebû'l-Abbas Takıyyüddin Ahmed b. Abdülhalim (v.728/1328), *es-Siyâsetü's- şer'iyye fi islâhi'r-râi' ve'r-rai'yye*, Dâru İhyâi't-türâsi'l- Arabî, Beyrut 1973.
- İnalçık, Halil, *Osmanlı'da Devlet Hukuk Adalet*, Eren Yayıncılık, İstanbul 2000.
- İsfehâni, Hüseyin b. Muhammed b. Mufaddal (v.425/1035), *el-Müfredât fi Ğaribi'l-Kur'ân* (Çev. Abdülbaki Güneş, Mehmet Yolcu), Çıra Yayıncılık, İstanbul 2006.
- İstanbul Kadı Sicilleri Bâb Mahkemesi 3 Numaralı Sicil, (1077/1666-1667) (haz. Rifat Günalan), c. 17, İSAM Yay. İstanbul 2011.
- İstanbul Kadı Sicilleri Eyüb Mahkemesi 90 Numaralı Sicil (1090-1091/1679-1680) (haz. Fuat Recep-Hüseyin Kılıç-Rasim Erol-Sabri Atay-Salih Kahriman-Yılmaz Karaca), c. 31, İSAM Yay. İstanbul 2011.
- Kankal, Ahmet, "Osmanlı Ceza Hukukuyla Alakalı İlginç Bir Belge" *OTAM*, sy.4, Ankara 1993, s. 197-203.
- Karacan, Tuba Meryem, *101 No'lu Mühimme Defteri'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, (Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi), Antalya 2010.
- Karaçaylayan, Naime Yüksel, *1714-1715 Tarihleri Arasında Gaziantep'te Sosyal, Siyasi ve İktisadi Yapı (65 Numaralı Gaziantep Şer'iyye Sicili Metin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi)*, (Yüksek Lisans Tezi Kilis Yedi Aralık Üniversitesi), Kilis 2011.
- Karaköse, Murat, *57/1 Kayseri Numaralı Şer'iyye Sicili (H.1058-1059/M.1648-1649) Transkripsiyon ve Değerlendirme*, (Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi), Kayseri 2010.
- Karasakal, Mehmet, *109 Numaralı Ayntab Şer'iyye Sicilinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi (H.1165/M.1752)*, (Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi), Gaziantep 2010.
- Kâsânî, Alâüddîn Ebû Bekir b. Mesûd (v.587/1191), *Bedâi'u's-sanâi' fi tertibi's-şerâi'*, Dâru'l-Fikr, Beyrut ts.
- Keleş, Adem, *75 Numaralı Mühimme Defteri'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi (s.172-331)*, (Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi), Erzurum 2011.
- Koşum, Adnan, *İslam Hukukunda Cezayı Ağırlaştırıcı Nedenler*, (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi), İstanbul 1999.

- _____, “Osmanlı Örfi Hukukunun İslam Hukukundaki Temelleri”, *SÜİFD*, II/17, Isparta 2006, s. 146-160.
- Köse, Hızır Murat, “Siyaset”, *DİA*, İstanbul 2009, XXXVII, 294-299.
- Köse, Saffet, “Osmanlıda Şer’î Cezalar”, *İslâmiyat*, II/4, Ankara 1999, s. 23-32.
- Kudûrî, Ebû’l-Hüseyin Ahmed b. Muhammed b. Ahmed b. Cafer (v.428/1037), *el-Muhtasar* (thk. Kamil Muhammed Uveyda), Dâru’l- Kütübî’l-İlmiyye, Beyrut 1997.
- el-Mevsû’atü’l-Fıkhîyye, “Cinâyet”, Vizâretü’l-Evkaf ve Ş-Şuûnî’l-İslâmiyye, Kuveyt 1989, XVI, 59-63.
- _____, “Diyât”, Kuveyt 1992, XXI, 44-95.
- _____, “Hudûd”, Kuveyt 1990, XVII, 129-152.
- _____, “İhsân”, Kuveyt 1983, II, 222-229.
- _____, “Kısas”, Kuveyt 1995, XXXIII, 259-279.
- _____, “Serîka”, Kuveyt 1990, XXIV, 292-347.
- _____, “Tâzîr”, Kuveyt 1988, XII, 254-287.
- _____, “Zinâ”, Kuveyt 1990, XXIV, 18-47.
- Mâverdi, Ebû’l-Hasen Ali b. Muhammed b. Habib (v.450/1058), *el-Ahkâmû’s-sultâniyye ve’l-vilâyetü’d-dîniyye*, Dâru’l-Kütübî’l-İlmiyye, Beyrut 1999.
- Menekşe, Ömer, *XVII ve XVIII Yüzyılda Osmanlı Devletinde Hırsızlık Suçu ve Cezası*, (Doktora Tezi Marmara Üniversitesi), İstanbul 1998.
- _____, “Osmanlıda Zina Cezası Olarak Recm”, *Marife*, III/2, 2003, s. 7-18.
- Merğînânî, Ebû’l-Hasan Burhânüddîn Ali b. Ebî Bekr b. Abdilcelil (v. 593/1197), *el-Hidâye şerhu Bidâyeti’l-mübtedi*, , Şeriketü Dâru’l Erkam, Beyrut ts.
- Minkârîzâde Yahya Efendi (v.1088/1677), *Fetâvâ-yı Yahya Efendi (Fetâvâ-yı Atâullâh)*, (El Yazması, Nuruosmaniye Ktp, nr.2055)
- Molla Hüsrev, Muhammed b. Ferâmuz (v.885/1481), *Dürerü’l-hükkâm fi şerhi Gureri’l-ahkâm*, Mir Muhammed Kütüphanesi, İstanbul 1978.
- Müslim b. el-Haccâc Ebû’l-Hüseyin el-Kuşeyrî en-Neysâbüri (v.261/875), *el-Câmi’u’s-sahih* (thk. Halil Me’mûn Şihâ), Dâru’l-Mârifet, Beyrut 2005.
- Müzenî, İbrâhim İsmâil b. Yahya b. İsmâil (v.264/878), *el-Muhtasâr*, Dâru’l-Kütübî’l-İlmiyye, Beyrut 1998.
- Narınç, Ökkeş, *64 Numaralı Gaziantep Şer’iyye Sicilinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi (H.1123-1124/M.1711-1712)*, (Yüksek Lisans, Tezi Kilis Yedi Aralık Üniversitesi), Kilis 2010.
- Nesâî, Ebû Abdırâhman Ahmed b. Ali b. Şuayb (v.303/915), *es-Sünenü’l-kübrâ* (thk. Abdülgaffar Süleyman Bündârî-Seyyid Kesrevî Hasan), Dâru’l-Kütübî’l-İlmiyye, Beyrut 1991.
- Oğuz, Mustafa, *Girit (Resmo) Şer’iyye Sicil Defterleri (1061-1067)*, (Yüksek Lisans Tezi Marmara Üniversitesi), İstanbul 2002.
- Ömer Hilmi Efendi (v.1307/1889), *Mi’yar-ı Adalet*, Hacı Muharrem Efendi Matbaası, İstanbul 1301/1884.
- Rahman, Şahin, *22 Numaralı Mühimme Defteri’nin (981-1573) Transkripsiyon ve Değerlendirme*, (Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi), Kayseri 2014.

- Sahnûn b. Abdisselâm b. Said et-Tenûhî (v.240/954), *el-Müdevvenetü'l-kübrâ*, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut 1994.
- Sakarya, Sevilay, *43 Numaralı Mühimme Defteri (H.988/M.1580) Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi (s.1-108)*, (Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi), Kayseri 2014.
- Serahsî, Şemsü'l-Eimme Ebû Sehl Ebû Bekir Muhammed b. Ahmed (v.483/1090), *el-Mebsût*, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut ts.
- Sıddîkî, Abdurrahîm, *el-Cerîme ve'l-ukûbe fi ş-şeriatil İslâmiyye*, Mektebetü'n-Nahda, Kahire 1989.
- Şahin, Erdinç, *1684-1686 Yılları Arasında Bolu'da Ekonomik ve Sosyal Hayat (835 Numaralı Bolu Şer'iyye Siciline Göre)*, (Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi), Konya 2008.
- Şîrâzî, Ebû İshak Cemalüddîn İbrahim b. Ali b. Yusuf (v.476/1083), *el-Mühezzeb fi fikhî'l-imam eş-Şafîi*, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut 1995.
- Tekin, Yaşar, *Şer'iyye Sicilleri Işığında Osmanlı Devletinde Tâzîr Suç ve Cezaları*, (Yüksek Lisans Tezi Marmara Üniversitesi), İstanbul 1995.
- Tepeli, Hikmet, *337 Numaralı Bozkır Şer'iye Sicilinin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi*, (Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi), Konya 2010.
- Tezal, Fuat, *61 Numaralı Şer'iyye Sicil Defterine Göre "Ankara'da İctimai ve İktisadi Hayat" (1680-1682)*, (Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi), Konya 2006.
- Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre es-Sülemî (v. 279/892), *el-Câmi'u's-sahîh* (thk. Halil Me'mûn Şihâ), Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 2002.
- Toğrul, Neşe, *129 Numaralı Ayıntab Şer'iyye Sicilinin (H. 1061, 1108, 1142/M. 1650,1696, 1729) Transkripsiyon ve Değerlendirme*, (Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi), Gaziantep 2010.
- Trablusî, Alaeddîn Ebû'l-Hasen Ali b. Halîl (v.844/1440), *Muînü'l-hükkâm fi mâ yetereddü beyne'l-hasmeyni mine'l-ahkâm*, bsy .ts.
- Turan, Ali, *7 Numaralı Kısas Defteri (H.1273-1278/1857-1862)*, (Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi), Elazığ 2007.
- Udeh, Abdulkâdir (v.1954), *et-Teşrîu'l-cinâiyyi'l-İslâmi mukârinen bi'l-kânûni'l-vad'i*, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 1998.
- Yıldırım, M. Zahit, *30 Numaralı Adana Şer'iyye Sicil Defteri (H.1115/1705, 1171/1757)* (Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi), Malatya 1996.
- Zeyla'î, Fahrüddin Osman b. Ali b. Mihcen (v.743/1342), *Tebyinü'l-hakâik şerhu Kenzid-dekâik*, el-Matbaatu'l-Kübrâ el-Emîriyye, Bulak 1896.